

**AGRICULTURAL
ECONOMICS
RESEARCH
INSTITUTE**

Finland

Research reports

**LANTBRUKS-
EKONOMISKA
FORSKNINGS-
ANSTALTEN**

Undersökningar

Eettiset tekijät ja arvostukset tuotantoeläinten kasvatuksessa ja kotieläintuotteiden kysynnässä

Tiina Vihtonen

MTTL julkaisee työnsä tuloksia kolmessa sarjassa tutkimusten tieteellisyiden, laaja-alaisuuden ja ajankohtaisuuden mukaan eriteltyinä:

- * Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja
- * Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia
- * Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen selvityksiä

Julkaisuja-sarjassa (Publications/Publikationer) julkaistaan väitöskirjoja, tieteellisesti korkeatasoisia tutkimuksia ja laaja-alaisen tutkimushankkeiden loppuraportteja. Julkaisujen kielenä käytetään lähinnä englantia.

Tutkimuksia-sarja (Research reports/Undersökningar) vastaa entistä Tiedonantoja-sarjaa. Siinä julkaistaan soveltavan tutkimuksen tuloksia artikkelikokoelmina ja yksittäisinä raportteina. Pääasiassa hallintoa, neuvontaa ja yrittäjiä varten tehtyjen julkaisujen kieli on suomi, ruotsi tai englanti. Tiedonantoja-sarjan viimeiseksi numeroksi jäi 216. Uuden sarjan numerointia jatketaan siitä.

Selvityksiä-sarja (Working papers/Rapporter) koostuu pienimuotoisten tutkimusten loppuraporteista, väliraporteista, artikkelikokoelmista ja keskustelunavauksista. Julkaisukielenä on suomi, ruotsi tai englanti.

Agricultural Economics Research Institute (MTTL) publishes the results of its studies in three series, sorted by scientific level, extent and actuality. The series are named as

- * Publications
- * Research reports
- * Working papers

Academic dissertations, other advanced studies and closing reports of extensive projects are published in the Publications series. The preferred language is English.

The Research reports series consists of reports and articles on applied studies. The series mainly serves the needs of administration, education and extension services, and entrepreneurs. The languages used are Finnish, Swedish and English. The Finnish title of the series has been changed starting from the volume 217.

Working papers series consists of provisional reports of studies, article collections and openings of discussion. The languages used are Finnish, Swedish and English.

TUTKIMUKSIA 218

Eettiset tekijät ja arvostukset tuotantoeläinten kasvatuksessa ja kotieläintuotteiden kysynnässä

Tiina Vihtonen

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS 218

ISBN 952-9538-89-8
ISSN 1239-8799

Vammalan Kirjapaino Oy 1997

Esipuhe

Kiinnostus elintarvikkeiden alkuperään on kasvussa. Ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin huomioon ottava kotieläintuotanto ja elintarvikkeiden jalostus on tulevaisuudessa yhä tärkeämpää suomalaisen elintarviketalouden menestymisen kannalta. Maatalous- ja elintarvikeyrityksen kannalta kysymys kotieläintalouden eettisyydestä on kaksijakoinen. Ensinnäkin eettisten tekijöiden liittäminen tuotteeseen tarjoaa keinoon tuotteen erilaistamiseen. Erilaistettujen tuotteiden jalostus ja markkinointi edellyttävät ainakin aluksi lisätyötä ja lisäkustannuksia. Tuotteesta saatavan hinnan tulisi-kin kattaa erilaistamisesta aiheutuvat kustannukset. Hinnanasetannassa on kuitenkin muistettava, että usein hinta ratkaisee ostotilanteessa, eli laatuohjelma ei voi näkyä liikaa hinnassa. Toiseksi eettisyydestä on tulossa yhä vahvempi markkinointi-argumentti. Pysyäkseen mukana kilpailussa elintarvikkeiden tuottajien ja jalostajien on pidettävä yhä enemmän huolta myös tuotteiden eettisestä laadusta.

Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa on käynnissä kaksi kotieläintalouden eettisyyteen liittyvää tutkimushanketta. Nyt raportin muotoon ehtineessä tutkimuksessa tarkastellaan maatalousyrityksien ja kuluttajien näkemyksiä käytössä olevista kotieläintalouden tuotantomenetelmistä sekä tuotantomenetelmien vaikutuksesta elintarvikkeiden kysyntään. Keväällä ja kesällä 1996 tehtyyn haastatteluun osallistui 1147 tuottajaa ja 1094 kuluttajaa. Lisäksi tarkastellaan eläinten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä esitellään eläinsuojelulainsäädännön uudistamista. Toisessa, vielä kesken olevassa hankkeessa tarkastellaan eettisten tekijöiden vaikutusta tuotannon kustannuksiin.

Tutkimuksen suunnittelusta ja kysymysten laadinnasta on vastannut erikoistutkija Maija Puurunen apunaan tutkijat Jyrki Aakkula ja Juha Siikamäki. Raportin on laatinut maatalous- ja metsätieteiden maisteri Tiina Vihtonen. Erikoistutkijat Maija Puurunen ja Ilkka Laurila ovat osallistuneet raportin viimeistelyyn. Tutkimuslaitos kiittää haastatteluun osallistuneita tuottajia ja kuluttajia, jotka myönteisellä suhtautumisellaan tekivät tutkimuksen mahdolliseksi.

Elintarvikeketjun tulevaisuuden strategian tärkein kysymys on kuluttajien luottamuksen säilyttäminen. Tämä edellyttää avoimuutta ja tuotantoketjun läpinäkyvyyttä. Kuluttajan on saatava tietää elintarvikkeen laatu, alkuperä ja tuotantotapa. Kuluttajan on voitava perustaa valintansa helposti tunnistettaviin merkintöihin ja standardeihin, joiden pitäisi olla mahdollisimman yleisiä - mieluiten kansainvälisesti hyväksytyjä ja tunnettuja.

Helsingissä huhtikuussa 1997

Jouko Sirén

Ilkka P. Laurila

EETTISET TEKIJÄT JA ARVOSTUKSET TUOTANTO- ELÄINTEN KASVATUKSESSA JA KOTIELÄINTUOT- TEIDEN KYSYNNÄSSÄ

TIINA VIHTONEN

Ethics and values in animal husbandry and the demand for livestock products

Abstract. The ethics of livestock production is not only a matter of the production technology available, but also a social phenomenon related to the culture and values of each era. Whether the value added of livestock products can be increased by means of more ethical production methods depends on the purchasing behaviour of the consumers. Firstly, the purpose of the study is to examine what do the producers recognise as good production practices. Secondly, the purpose is to examine to what extent do the consumers take into account the production methods of the primary production when making the decisions on food purchases. Altogether 1,147 agricultural entrepreneurs and 1,094 consumers answered the questionnaire.

According to the farmers who answered the questionnaire, the well-being of animals is the best in milk production and the weakest in egg production. In principle, the consumers consider ethical production practices somewhat more important than the producers. However, when it comes to a real purchase situation, the producers consider production methods to be more important than the consumers do. In general, the price of food was the decisive criteria in making purchase decisions in the view of both the producers and consumers. The producers' views on the importance of the production methods reflected the belief that in the present production practices, the well-being of domestic animals is at a high level. At the level of attitudes, Finnish consumers are very concerned about the production methods in animal husbandry, but this is not reflected in the purchasing behaviour.

Index words: animal husbandry methods, consumer behaviour, ethics, livestock management

Sisällysluettelo

1. Johdanto	7
1.1. Tutkimuksen tausta	7
1.2. Eettinen kotieläintuotanto	8
2. Eettisyys ja lainsäädäntö	10
2.1. Euroopan neuvoston eläinsuojelua koskevat sopimukset ja yleissäädökset	10
2.2. Suomen eläinsuojelulainsäädäntö	12
3. Kotieläinten tuotantoympäristö ja tuotantomenetelmät	13
3.1. Tuotantorakennusten olosuhteet ja eläinten liikkumismahdollisuudet ..	13
3.2. Maidon- ja naudanlihantuotanto	16
3.3. Sikatalous	17
3.4. Kananmunien tuotanto	19
4. Tuottajien näkemykset kotieläinten tuotanto-olosuhteista	21
4.1. Tutkimusaineisto	21
4.2. Eläinten hyvinvoinnin toteutuminen nykyisessä kotieläintuotannossa ..	22
4.2.1. Maidon- ja naudanlihantuotanto	27
4.2.2. Sianlihantuotanto	31
4.2.3. Kananmunien tuotanto	34
5. Tuottajien toimintavaihtoehdot ja muutoshalukkuus toiminta- ympäristön muuttuessa	39
6. Tuottajien ja kuluttajien näkemyksiä eettisten tuotantomenetelmien vaikutuksista elintarvikkeiden kysyntään	43
7. Johtopäätökset	49
7.1. Tutkimuksen tulokset	49
7.2. Mahdollisuudet nykyistä eettisempään kotieläintuotantoon	53
Kirjallisuus	54
Liitteet	57

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta

Suomen liittyttyä Euroopan unioniin kotieläintuotannon eettisiin arvoihin ja tuotantomenetelmiin liittyvät asiat ovat herättäneet uudella tavoin keskustelua. Jäsenyyden seurauksena elintarvikkeiden tuonti Suomeen vapautui ja yleisen mielenkiinnon kohteena on ollut vertailla suomalaisia tuotteita ja niiden hintoja vastaaviin ulkomaisiin tuotteisiin. Suomalaisen elintarvikeketjun selviytymisestä kannetaan huolta. Monien EU-maiden maataloustuotantoa on pidetty Suomea kilpailukykyisempänä paitsi luonnonolosuhteiden myös tehokkaan tuotantorakenteen ansiosta. Tämän lisäksi huomiota ovat saaneet tehokkaat tuotantomenetelmät koko elintarviketalouden tuotantoketjussa. Jäsenyyden myötä on jouduttu ottamaan kantaa myös EU-maissa hyväksyttyihin mutta Suomessa vieraisiin tuotantomenetelmiin. Tuotantoketjun tehokkuuden lisäämistä pidetään viime kädessä kuluttajahintoja alentavana, toivottavana asiana, mutta varsinkin kotieläintuotannon tehokkuuden lisäämisen yhteydessä joudutaan vastaamaan eläinten hyvinvointiin liittyviin eettisiin kysymyksiin.

Tuottajahintojen laskettua Suomessa muiden EU-maiden tasolle tuet ovat nousseet viljelijöiden toimeentulon kannalta keskeiseksi tekijäksi. Siirtymäkauden tukien alenemisen myötä kotieläintuotannon kannattavuuden on ennakoitu alenevan. Eläinten hyvinvoinnin huomioon ottaminen ja edelleen kehittäminen on uudessa taloudellisessa tilanteessa entistä vaikeampaa mutta tuotteiden markkinoinnin kannalta entistä tärkeämpää.

Kotieläinten hyvinvoinnin huomioon ottamiseen liittyvästä tuotannon eettisyydestä ei yleensä ole katsottu olevan muuta määritelmää kuin että tuotantomenetelmien tulee olla kotieläintuotantoa koskevien lakien, asetusten ja yleisten normien mukaisia. Kotieläintuotannon yleinen eettisyys on paitsi käytettävissä olevaan tuotantotekniikkaan myös kulttuuriin ja kuhunkin aikakauteen liittyvä yhteiskunnallinen ilmiö. Sen, saadaanko joillakin tavanomaista eettisemmillä tuotantomenetelmillä kotieläintuotteisiin lisäarvoa, ratkaisevat viime kädessä kuluttajat. Tällöin eettisyyden määrittely koskee elintarvikkeen valmistamiseen ja tuotteistamiseen liittyvää tuotantoketjua, joka ulottuu maatilalta elintarviketeollisuuteen ja markkinointiin. Eräät EU:n eläinsuojelusäntöjen mukaan mahdolliset, mutta pohjoismaissa kyseenalaisina pidetyt kotieläintuotannon menetelmät ovat tulleet suomalaisten kuluttajien tietoisuuteen tiedotusvälineiden kautta. Sääntöjen valvonnassa ilmenevät puutteet ovat tehneet mahdolliseksi myös eläintautien aikaisempaa helpomman leviämisen.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, mitä kotieläintuotannon harjoittajat pitävät hyvinä tuotantomenetelminä ja missä määrin kuluttajat kiinnittävät huomiota alkutuotannon tuotantomenetelmiin elintarvikkeiden ostopäätöksiä tehdessään.

Tulokset kertovat, mitä kotieläintuotannon eri tuotantosuuntia harjoittavat maatalousyrittäjät ajattelevat tuotantomenetelmiin liittyvistä tekijöistä ja missä tuotantosuunnissa kotieläintuotannon eettisyydellä voisi olla erityistä painoarvoa kuluttajien valinnoissa. Tutkimuksen tavoitteena ei ole laatia määritelmiä kotieläintuotannon eettisyyden asteille eri tuotantomuodoissa tai tehdä tarkkoja rajoja tavanomaisen tuotannon ja erityisen eettisen tuotannon välille. Kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan eläinsuojelulainsäädännössä annettuja määräyksiä eläinten kohtelusta ja tuotantoympäristöstä sekä eläinlajeittain niitä tuotantoympäristön olosuhteisiin liittyviä asioita, jotka tulevat esille maatalousyrittäjille suunnatun kyselyn yhteydessä.

Maatalousyrittäjien mielipiteitä mittaava osuus toteutettiin maaliskuussa 1996 Elintarviketiedon (ETT) DataLaarin yhteydessä, joka on maataloilille suunnattu ennakkoinformoitu atk-avusteinen paneeli. Kesäkuussa 1996 osa maatalousyrittäjille esitetyistä kysymyksistä esitettiin myös kuluttajille. Kuluttajakysely toteutettiin ETT:ssa ennakkoinformoituna puhelinkyselynä. Molemmat kyselyt perustuvat satunnaisotokseen. Maatalousyrittäjäpaneeli sisältää yli viiden peltihehtaarin tilat yksikkökoon mukaan ositettuna otoksena. Kuluttajaotos edustaa koko väestöä. Tutkimusaineisto koostuu 1147 maatalousyrittäjän ja 1094 kuluttajan antamista vastauksista. Haastattelun kysymykset esitetään liitteessä 1.

1.2. Eettinen kotieläintuotanto

Elintarvikkeiden tuotantoa varten kasvatettavien eläinten kasvatusympäristö on muuttunut paljon viime vuosikymmeninä. Samaan aikaan alkutuotanto olosuhteineen ja toimintatapoineen on muuttunut vieraaksi suurelle osalle väestöä. Silti kasvavaa osaa kuluttajista kiinnostaa kotieläinten elämänlaatu ja sen parantaminen. Tuotantoeläinten kasvatus on yritystoimintaa, ja taloudelliset näkökohdat vaikuttavat merkittävästi siihen, mitä tuotantotapoja käytetään. Tehokkaassa tuotannossa eläinten hoito ja kasvatus lopputuotteen, esimerkiksi lihan, maidon tai kananmunan aikaansaamiseksi, on intensiivistä toimintaa, jossa eläinten yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen voi olla vaikeasti toteutettavissa. Silti eläinten terveys ja hyvinvointi on kannattavan kotieläintuotannon edellytys. Eläinten elinympäristön ja siihen liittyvän tekniikan sopeuttaminen eläinten tarpeisiin on muodostunut uudeksi suuntaukseksi Euroopassa (HE 1995).

Broomin (1986, 1991) mukaan eläimen hyvinvointi on olotila, jonka kehittymiseen on vaikuttanut eläimen yritys sopeutua ympäristöönsä. Eläimen sopeutumisessa ympäristöönsä voidaan erottaa kolme mahdollisuutta:

- Eläin sopeutuu ympäristöönsä helposti, jolloin hyvinvointiongelmia on vähän.
- Eläin elää olosuhteissa, joihin sen on vaikea sopeutua, vaikka se kasvaa ja lisääntyy. Koska sopeutumisasikeuksia esiintyy, hyvinvoinnin taso on huono, mutta eläin ei välttämättä kärsi ympäristönsä takia.

-Eläin ei pysty sopeutumaan ympäristöönsä. Eläin joko kuolee tai ei pysty kasvamaan ja lisääntymään. Hyvinvoinnin taso on heikko.

Kotieläinten tuotantoympäristötutkimusohjelma määrittelee kotieläinten hyvinvoinnin seuraavasti: "Eläin voi hyvin, kun se on fyysisesti ja psyykkisesti terve ja sopusoinnussa ympäristönsä kanssa. Hyvinvoinnin tasoa kuvaavat mm. sairauksien ja vammojen esiintyvyys, eläimen tuntema kipu ja pelkoreaktiot, eläimen käyttäytymistarpeiden toteutuminen, epänormaalin käyttäytymisen esiintyvyys ja äkilliset tai muutoin poikkeukselliset eläimen tuotoksen muutokset" (MMM 1995). Tilatasolla tuotantoeläinten hyvinvoinnin arviointiin voidaan käyttää esimerkiksi käyttäytymisen seurantaan perustuvia menetelmiä. Tällöin seurataan mm. luonnollista ja epänormaalia käyttäytymistä, sairauksien ja vammojen esiintyvyyttä sekä eläinyksilön tuotosta. Koejärjestelyissä hyvinvoinnin arviointiin on käytetty mm. stressihormoneihin ja immunologiisiin tekijöihin perustuvia testejä (MMM 1995). Mannisen (1996) mukaan eläimen tuotoksen käyttämiseen hyvinvoinnin arviointiperusteena liittyy kuitenkin tulkinnanvaraisuutta. Tuotosta voidaan nostaa keinotekoisesti esimerkiksi rajoittamalla liikuntaa tai käyttämällä kasvunsääteitä. Tuotoksesta ei myöskään voida päätellä, miten eläimen liikuntaa, lepoa tai sosiaalista käyttäytymistä koskevat tarpeet ovat toteutuneet.

Taloudellisen toiminnan päämääränä on ensisijaisesti ihmisen tarpeiden tyydyttäminen. Siksi eläinten hyvinvointi määritellään yleiskielessä usein ihmisen preferenssien suhteen. Etiikka eli moraalifilosofia on filosofian haara, joka tutkii moraalista hyvää ja pahaa. Huomio kohdistuu etiikassa erityisesti tekoihin, arvoihin ja niiden hyväksyttävyyteen. Talouden perustana olevin valintojen taustalla ovat eettiset arvostukset (Sihvonen 1993). Tehokkaassa tuotannossa saattaa ilmetä ristiriitoja yrittäjän toimintatapojen ja tuotantoeläimen hyvinvoinnin välillä. Näitä ongelmia nimitetään tässä tutkimuksessa eettisiksi ongelmiksi.

Monissa EU-maissa on alettu suhtautua yhä kriittisemmin eläinten käsittelyyn ja kohteluun tehokkaissa tuotantoyksiköissä. Eläinten kuljettaminen usein heikoissa olosuhteissa pitkiä matkoja on saanut paljon kritiikkiä osakseen. Taloudelliset syyt ovat pakottaneet karjankasvattajat etsimään yhä tehokkaampia tuotantomuotoja. Eläinjalostuksen avulla yritetään saada aikaan tehokkaasti tuottavia eläimiä. Voimakkaan ruokinnan avulla tavoitellaan korkeita tuotostasoja. Usein tehokkaassa toimintaympäristössä ilmenee eläinten sellaista rasittuneisuutta, joka voi johtaa sairauksien lisääntymiseen. Sairaudet alentavat tuotoksia, jolloin joudutaan käyttämään lääkkeitä sekä sairauksien ennaltaehkäisyyn että hoitoon (HE 1995).

Toimivilla markkinoilla kuluttajat voivat valita haluamansa tuotteen. Osa kuluttajista haluaa ostaa elintarvikkeen, jonka tuotantotavan hän kokee eläinten hyvinvoinnin paremmin huomioon ottavaksi. Toisaalta kuluttaja kokee epämiellyttäväksi tiedon, että tietyn elintarvikkeen tuottamisessa on käytetty menetelmiä, jotka hän kokee epäeettisiksi. Tällöin tuotannon epäeettisyys vähentää kuluttajan hyvinvointia (Sihvonen 1993). Sitä, miten kuluttajat arvottavat tuotanto-

eläinten hyvinvointia, on vaikea arvioida. Ongelma on verrattavissa sellaisten hyödykkeiden arvottamiseen, joilla ei ole markkina-arvoa. Näitä ovat esimerkiksi ympäristöasiat. Kuluttajien suhtautuminen eläinten hyvinvointiin voi myös vaihdella paljon lyhen ajan kuluessa (Bennet 1995).

Kotieläintuotannossa eläineettiset asiat paremmin huomioon ottavat tuotantomuodot merkitsevät yleensä siirtymistä laajaperäisempään tuotantoon, jolloin tuotantopanoksia käytetään vähemmän kuin tavanomaisessa voimaperäisessä tuotannossa. Tällöin esimerkiksi eläimiä pidetään tuotantorakennuksissa pinta-alayksikköä kohti vähemmän kuin voimaperäisessä tuotannossa. Tuotannon muuttaminen laajaperäisempään suuntaan aiheuttaa yleensä tuotosten alentumista. Jotta yrittäjän tulot eivät alenisi, laajaperäisesti tuotetuilla elintarvikkeilla olisi oltava kysyntää ja hinnan olisi oltava riittävän korkea, jotta kasvaneille tuotantokustannuksille tulisi riittävästi katetta.

2. Eettisyys ja lainsäädäntö

2.1. Euroopan neuvoston eläinsuojelua koskevat sopimukset ja yleissäädökset

EU-maiden eläinsuojelulainsäädäntöjen vähimmäistaso on määritelty Euroopan neuvoston eläinsuojelusopimuksissa. Ne koskevat eläinten suojelua kansainvälisten kuljetusten aikana, koe-eläinten, tuotanto- ja teuraseläinten ja lemmikkieläinten suojelua. EU on allekirjoittanut ja ratifioinut Euroopan neuvoston tuotantoeläinten suojelua koskevan sopimuksen ja allekirjoittanut koe-eläinten suojelua koskevan sopimuksen. Eläinten pitoa koskevia määräyksiä laatimaan on asetettu pysyvä komitea (HE 1995).

Eurooppalainen yleissopimus eläinten suojelemisesta kansainvälisten kuljetusten aikana sisältää hevosten, nautojen, sikojen, siipikarjan, lampaiden ja vuohien kuljettamista koskevat suositukset maa-, meri-, ilma- ja rautatiekuljetuksia varten. Määräykset koskevat eläinten kuntoa, hoitoa, kuormaamista ja purkamista. Lisäksi sopimus sisältää ohjeet eläinten kuljetustiloista, itse kuljettamisesta ja eläinten mukana kulkevista asiakirjoista (HE 1995, MMM 1992c, d, e). Tuotantoeläinten suojelua koskevaa eurooppalaista yleissopimusta sovelletaan eläinten pitämiseen, hoitoon ja eläinsuojoihin sekä erityisesti eläimiin, joita pidetään nyky-aikaisissa intensiivisissä tuotantojärjestelmissä. Niillä tarkoitetaan järjestelmiä, joissa käytetään enimmäkseen automatiikan avulla toimivia teknisiä apuvälineitä (MMM 1992a).

Tuotantoeläinten suojelua koskevassa sopimuksessa lähtökohtana ovat eläimen fysiologiset ja etologiset tarpeet. Etologisilla tarpeilla tarkoitetaan kunkin eläimen lajilleen ja rodulleen ominaisia käyttäytymistarpeita. Sopimuksen mukaan

eläimille on annettava ravintoa, hoitoa ja suojaa kunkin lajin ja sen kehitys-, sopeutumis- ja kesytyntymisasteen mukaan siten kuin niiden fysiologiset ja etologiset tarpeet kertyneen kokemuksen ja tieteellisen tietämyksen perusteella edellyttävät. Eläinten terveydentila sekä eläinten hoidossa käytettävät koneet ja laitteet on tarkastettava vähintään kerran päivässä. Eläinsuojien valaistuksen, lämpötilan, kosteuden, ilmanvaihdon, tuuletuksen, kaasupitoisuuden ja melun voimakkuuden on vastattava eläinlajin ja sen kehitys-, sopeutumis- ja kesytyntymisasteen fysiologia ja etologisia tarpeita (MMM 1992a).

EU:n direktiiveissä ja päätöksissä olevat eläinsuojelua koskevat vaatimukset ovat vähimmäisvaatimuksia, jotka jäsenmaiden on täytettävä. Jäsenmailla on mahdollisuus lainsäädännössään asettaa direktiivejä tiukempia vaatimuksia, mutta yksittäisen jäsenmaan kansallinen lainsäädäntö ei saa muodostaa kaupan esteitä (HE 1995). Kansallisten lainsäädäntöjen eroavuudet saattavat vääristää kilpailuolosuhteita ja vaikeuttaa yhteismarkkinoiden toimivuutta. Tärkeimmät direktiivit koskevat munivien kanojen pitämistä häkeissä, eläinten suojelua kuljetusten aikana, eläinten kohtelua teurastuksen yhteydessä sekä vasikoiden ja sikojen suojelua. Myös koe-eläintoiminnasta on olemassa direktiivi.

Kanojen häkkikasvatusta koskevassa direktiivissä mainitaan, että munivien kanojen pitäminen häkeissä on yhteisön alueella yleisimmin käytetty tuotantomenetelmä korkean tuottavuutensa takia. Direktiivin perusteluissa mainitaan lisäksi, että kyseinen kasvatustapa voi johtaa eläinten tarpeettomaan ja liialliseen kärsimykseen. Euroopan neuvosto edellyttää myös, että yhteisön jatkotoimien perustaksi on jatkettava siipikarjan suojelua koskevaa tutkimusta, joka koskee sekä kanojen häkkikasvatusta että vaihtoehtoisia tuotantomenetelmiä. Direktiivi sisältää säännöksiä mm. kanaa kohti varattavasta tilasta häkissä ja häkin korkeudesta ja leveydestä. Lisäksi direktiivissä on määräyksiä, jotka koskevat mm. kanojen rehun laatua, kanaloiden ilmanvaihtoa ja valaistusta sekä niiden puhtaana-pitoa (88/166/ETY).

Vasikoiden suojelua koskevassa direktiivissä annetaan määräyksiä mm. vasikoille varattavasta liikkumatilasta sisätiloissa sekä vasikkarakennusten karsinoista ja muista rakenteista. Lisäksi määräyksiä annetaan mm. rakennusten ilmanvaihdosta, valaistuksesta ja koneista ja laitteista. Ruokintaa koskevissa määräyksissä on määritelty mm. vasikalle päivässä annettavan kuivan rehun määrä. Kuivalla rehulla tarkoitetaan sulavaa kuitua sisältävää korsirehua. Direktiivissä mainitaan myös, että yhteisön ulkopuolelta tuotavien vasikoiden mukana täytyy olla toimivaltaisen viranomaisen antama todistus siitä, että niitä on kohdeltu vähintään kyseisen direktiivin edellyttämällä tavalla (91/629/ETY). Sikojen suojelua koskevassa direktiivissä annetaan määräyksiä mm. eläimelle varattavasta lattiatilasta, jonka on suurennuttava eläimen keskipainon kasvaessa. Tässä direktiivissä on samankaltaisia eläintilojen rakenteita ja koneistusta koskevia määräyksiä kuin kanoja ja vasikoita koskevissa direktiiveissä. Lisäksi eri-ikäisten sikojen hoidosta on olemassa erityismääräyksiä (91/630/ETY).

Eläinten suojelua kuljetusten aikana koskeva direktiivi tähtää paitsi eläin-suojelun edistämiseen myös elävien eläinten kauppaa haittaavien esteiden poistamiseen ja markkinoiden toiminnan sujuvuuteen. Direktiivi koskee lähinnä eläinten kuljetusta tulonhankkimistarkoituksessa. Määräykset koskevat mm. eläinten kuljetuskelpoisuutta, kuljetukseen käytettävien ajoneuvojen laatua ja kuntoa, eläinten hoitoa kuljetuksen aikana ja eläinten lastaustiheyttä (91/628/ETY ja 95/29/EY). Eläinten kohtelua teurastus- ja lopettamishetkellä koskevassa direktiivissä annetaan määräyksiä teurastamoista, elävien eläinten säilyttämisestä ja kohtelusta teurastamoissa ennen teurastusta sekä tainnuttamisesta ja teurastamisesta (93/119/ETY).

2.2. Suomen eläinsuojelulainsäädäntö

Uusi eläinsuojelulaki ja -asetus tulivat voimaan 1.7.1996. Hallituksen esityksessä eläinsuojelulaiksi mainitaan lakiuudistuksen perusteluksi mm. seuraavaa: "Eläinten pitoon on tullut muotoja, jotka ovat kehittyneet eläinten hyvinvoinnin kannalta epäedulliseen suuntaan. Tuotantoeläinten kasvatus on siirtynyt entistä suurempiin ja tehokkaampiin tuotantoyksiköihin. Tämä on tuonut eläinten pitoon ongelmia, joita ei aikaisemmin ole ilmennyt. Esimerkiksi suuret eläinryhmät, tilanahtaus ja liikuntamahdollisuuksien puutteellisuus voivat heikentää eläimen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia" (HE 1995).

Eläinsuojelulain tarkoitus on suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Päämääränä on myös edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. Laki koskee sekä luonnonvaraisia että ihmisen hoidossa olevia eläimiä. Nykyisessä eläinsuojelulaissa on aikaisemmasta poiketen mm. säännöksiä eläinten tuotantokykyyn vaikuttamisesta. EU-jäsenyys aiheutti Suomen lainsäädännölle monia harmonisointivaatimuksia. Eläinsuojelulakiin sisällytettiin siksi myös säännökset tulonhankkimistarkoituksessa toimivien eläinkuljetusten harjoittajien rekisteröimisestä ja eläinkuljetusten valvonnasta. EU:n eläinsuojelusäännökset edellyttävät myös tuotantoeläinten pitoyksiköiden säännöllistä tarkastamista ja eläinten teurastamiseen liittyviä tarkastuksia (HE 1995).

Eläinten tärkeimpien käyttäytymistarpeiden tyydyttäminen on tärkeä osa hyvinvointia. Käyttäytymistarpeet tarkoittavat eläimen mahdollisuutta käyttäytyä riittävässä määrin lajilleen ja rodulleen tyypillisellä tavalla. Eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyttä ja mahdollisuus riittävään lepoon ja liikuntaan on taattava. Eläinten olosuhteet ja hyvinvointi on tarkistettava riittävän usein. Aikaisemmin voimassa olleessa laissa eläimen suorituskyvyn keinotekoinen kohottaminen tai alentaminen lääkkeillä tai vastaavilla valmisteilla oli kielletty. Nykyisessä laissa kielletään lisäksi eläimen tuotantokyvyn keinotekoinen kohottaminen hormoneilla tai muilla vastaavilla kasvunedistäjillä. Eläimistä peräisin olevia elintarvikkeita ravintonaan käyttävän ihmisen terveyttä pyritään suojelemaan eläinten lääkitsemisestä annetulla lailla (HE 1995, Eläinsuojelulaki).

Eläinsuojeluasetuksessa annetaan tarkempia määräyksiä eläimen hoidosta ja pitopaikasta. Pääasiassa määräykset ovat yleisluontoisia. Eläimen pitopaikka on rakennettava ja huollettava siten, että se on eläimelle turvallinen. Pitopaikassa täytyy voida pitää yllä riittävää hygieniää. Eläintilan täytyy myös tarjota riittävä suoja epäsuotuisia sääoloja, liiallista kylmyyttä, lämpöä ja kosteutta vastaan. Siellä olevat eläimet täytyy voida hoitaa vaikeuksista. Pitopaikassa on huolehdittava riittävästä ilmanvaihdosta. Jatkuvaa, eläimiä häiritsevää tai haittaavaa melua ei saa esiintyä. Pitopaikan valaistuksen on oltava riittävä eläimen fysiologisten tarpeiden ja käyttäytymistarpeiden tyydyttämiseen ja eläimen hoitoon (Eläinsuojeluasetus).

3. Kotieläinten tuotantoympäristö ja tuotantomenetelmät

3.1. Tuotantorakennusten olosuhteet ja eläinten liikkumis - mahdollisuudet

Kotieläinten kasvatuksessa käytettävät tuotantorakennukset ovat yleensä eläinten pääasiallinen oleskeluympäristö. Eläinten terveydelle ja viihtyvyydelle tärkeät tuotantoympäristötekijät ovat ilmastointi, valaistus, rakenteet, lannanpoistomenetelmä, hoito ja melu. Huono ilmanvaihto ja siitä seuraava sisäilman huono laatu aiheuttaa eläimille stressiä, vastustuskyvyn heikkenemistä, sairauksia ja tuotavuuden alenemista. Valaistus vaikuttaa eläinten aineenvaihduntaan, hedelmällisyyteen ja tuotantoon. Lannanpoistomenetelmään liittyvät eläintilojen puhtaus ja kuivikkeiden käyttö. Rakenteiden avulla eläimille luodaan riittävä liikkumatila ja fyysisesti turvallinen elinympäristö. Eläimen hoitaja on tärkein tuotantoympäristötekijä, sillä hänen ammattitaitonsa on avain eläinten viihtyvyyteen (Rajala 1992). Tuotantorakennusten hyvä kunto ja varustetaso ovat myös eläinten hoitajan terveyden ja työssä viihtymisen kannalta tärkeitä tekijöitä.

Euroopan neuvoston tuotantoeläinten suojelua koskevan yleissopimuksen mukaan eläimen asianmukaista liikkumisvapautta ei saa rajoittaa siten, että eläimille tuotetaan tarpeetonta kärsimystä tai eläintä vahingoitetaan (MMM 1992a). Laiduntamista voidaan pitää naudan luonnonmukaisena käyttäytymisenä, sillä nauta on alkuaan ollut luonnossa tasankojen laumaeläin. Laiduntamisella on lehmien yleiskuntoa edistävä vaikutus, ja usein lehmien vastustuskyky erilaisia sairauksia vastaan paranee (Rajala 1992). Eläinsuojeluasetuksen mukaan lypsylehmien ja hiehojen tulee kesäaikana päästä laitumelle tai niille on järjestettävä muu tarkoituksenmukainen tila liikuntaa varten (Eläinsuojeluasetus). Euroopan neuvoston tuotantoeläinten suojelua koskevan yleissopimuksen mukaan lehmillä ja hiehoilla olisi oltava mahdollisuus liikkua ulkona aina kun mahdollista ja kesäisin mieluiten joka päivä (MMM 1992a). Mikäli laiduntamisen järjestäminen on vaikea toteut-

taa, lienee yleensä mahdollista järjestää eläimille kunnollinen jaloittelutarha kotieläinrakennuksen läheisyyteen.

Tuotantoeläimen ympäristö ei saisi olla liian kuuma. Lehmä kärsii herkästi ns. lämpöstressistä, joka heikentää lehmän ruokahalua ja alentaa siten tuotosta. Koska nauta viihtyy viileässä, lihanautoja kasvatetaan myös ulkona. Maa- ja metsätalousministeriö on antanut nautojen ulkokasvatuksesta ohjeet, joiden mukaan eläimille on järjestettävä kunnollinen oleskelu- ja makuutila. Niiden on jatkuvasti pysyttävä kuivana. Eläimillä täytyy myös olla tuulensuoja (Rajala 1992). Parsinavetassa kytkettynä pidettävien lypsylehmien jaloittelu myös talvella on eläimille hyväksi. Eläimet totutetaan ulkonaoloon vähitellen. Jaloittelutarha on kuitenkin rakennettava siten, etteivät eläimet ole vaarassa liukastua ja loukata itseään.

Ulkokasvatuksena tapahtuva porsastuotanto tuskin onnistuu Suomen ilmastoloissa, vaikka tutkimusten mukaan porsaas selviävät talvipakkasilla ulkonakin, jos niiden lähiympäristö on kuiva, lämmin ja vedoton. Porsaan lähiympäristön lämpötila on oleellisen tärkeä, sillä kylmästressi on vastasyntyneiden porsaiden kuolleisuuden suurin syy. Lämpötilalukemaa oleellisempaa on, millaisena porsas tuntee lähiympäristönsä olosuhteet. Joutilailla emakoilla on pienimmät vaatimuksen ympäristönsä suhteen. Kun riittävästä ruokinnasta ja kunnollisesti kuivitetusta lähiympäristöstä on huolehdittu, porsiminenkin voi ruotsalaisten tutkimusten mukaan onnistua ulkona (Rajala 1992). Englannissa 12 % porsastuotannosta tapahtui ulkokasvatuksessa 1990-luvun alussa ja määrän oletettiin nousevan 20 %:iin vuoteen 1995 mennessä (Fredrikson ym. 1992).

Eläinsuojeluasetuksessa on kytkemistä ja liikkumismahdollisuuksia koskevia säännöksiä. Kytkemiseen käytettävä laite tai väline ei saa vahingoittaa eläintä. Kytkemislaitte täytyy voida säätää eläimelle sopivaksi ja antaa tarpeellisen ja turvallisen liikkumisvapauden. Sikaa ei saa eläinsuojeluasetuksen mukaan pitää paikalleen kytkettynä. Joutilasta emakkoa saa pitää kääntymisen estävässä häkissä vain erityisestä syystä ja tilapäisesti. Porsinutta emakkoa saa pitää kääntymisen estävässä häkissä enintään kahdeksan viikkoa porsimisen jälkeen. Säännöksiin sovelletaan kymmenen vuoden siirtymäaikaa. Eläinsuojeluasetuksen mukaan myöskään munivia kanoja ei saa pitää häkissä. Tämän kiellon voimaantulos säädetään kuitenkin erikseen (Eläinsuojeluasetus).

Eläinsuojeluasetuksen mukaan vasikkaa (alle kuuden kuukauden ikäinen) ei saa pitää yksittäiskarsinassa ilman terveydellistä tai eläinlääkinnällistä syytä. Vasikkaa ei myöskään saa pitää eläinsuojan rakenteeseen kytkettynä muulloin kuin tilapäisesti esimerkiksi eläimen ruokkimisen aikana (Eläinsuojeluasetus). Euroopan neuvoston tuotantoeläinten suojelua koskevan yleissopimuksen mukaan jatkuvasti tai säännöllisesti kytkettynä pidettävällä eläimellä on oltava riittävästi tilaa siten kuin eläimen fysiologiset ja etologiset tarpeet kertyneen kokemuksen ja tieteellisen tietämyksen perusteella edellyttävät. Kytketyn naudan vointi on tarkistettava vähintään kahdesti päivässä. Eläinsuojelulain mukaan eläimen pitopaikan on oltava

riittävän tilava ja suojaava (Eläinsuojelulaki). Eläinsuojeluasetuksen mukaan eläimen on voitava pitopaikassaan seistä ja levätä luonnollisessa asennossa sekä liikkua. Eläimen on myös voitava nousta makuulta luonnollisella tavalla. Pitopaikassa täytyy olla tilaa siten, että kaikki siellä olevat eläimet voivat asettua yhtäaikaan makuulle (Eläinsuojeluasetus).

Navettatyyppi ja eläimen koko vaikuttavat lypsylehmän parren tilan riittävyyteen. Lyhytparsinavetassa lehmällä on jatkuvasti mahdollisuus ulottaa päänsä ruokintapöydälle, jolloin parren pituus voi olla pienempi kuin pitkäparsinavetassa, jossa eläimen pääsy ruokintapöydälle on mahdollista vain ruokinta-aikoina. Lypsylehmien koko vaihtelee suuresti, joten parren pituutta pitäisi voida säätää lehmän koon mukaan. Makuu- ja vapaaparsipihatoissa jokaiselle lehmälle ja hieholle pitäisi varata oma parsipaikka, jotta eläimet voivat laumaluonteensa mukaisesti levätä ja syödä yhtäaikaan. Lauman arvoasteikossa alinpana olevat eläimet ja arimmat yksilöt alkavat yleensä maata lantakäytävillä, mikäli jokaiselle eläimelle ei ole varattu makuutilaa. Sama makuutilan tarve on toteutettava myös kuivikepohjapihatoissa, joissa ei ole varsinaisia makuuparsia (Rajala 1992).

Eläimen pitopaikassa on huolehdittava riittävästä ilmanvaihdosta siten, etteivät haitalliset kaasut, pöly, veto tai liiallinen kosteus vaaranna eläimen terveyttä tai hyvinvointia (Eläinsuojeluasetus). Eläinsuojan huono sisäilma ja puutteellinen ilmanvaihto altistavat eläimet stressille, vastustuskyvyn heikkenemiselle ja sairauksien lisääntymiselle ja siten tuottavuuden alentumiselle. Ilman liikkeen eli vedon säätely on tärkeä ilmastoinnin osa-alue. Muut kuin nuoret eläimet viihtyvät yleensä viileässä ympäristössä, mutta ympäristön täytyy olla vedoton. Sikalan toimivalla ilmastoinnilla on erityisen suuri vaikutus sikojen viihtyvyyteen ja tuottavuuteen. Usein lihasikojen tappelut ja hännänpurenta ovat merkkejä huonosti toimivasta ilmastoinnista (Rajala 1992). Tuotantoeläinten hoidon apuna käytetään monenlaisia koneita ja laitteita. Ilmastointi, lannanpoisto, lypsy ja ruokinta hoidetaan yleensä koneellisesti. Tietokoneen avulla toimivat ruokintajärjestelmät voivat hoitaa eläinten yksilöllisen ruokinnan. Pitkälle kehittyneet koneet eivät kuitenkaan toimi ilman eläinten hoitajan asiantuntemusta. Esimerkiksi ilmastointijärjestelmän mennessä epäkuntoon raittiin ilman tulo eläintiloihin täytyy voida järjestää muulla tavalla.

Riittävästi ja ravitsemuksellisesti tasapainoisesti ruokittu eläin tuottaa parhaiten. Ruokinnassa on otettava huomioon kunkin eläimen yksilölliset tarpeet. On myös varmistettava, että jokainen eläin saa riittävästi ravintoa ja ravintoaineita (Eläinsuojeluasetus). Euroopan neuvoston tuotantoeläinten suojelua koskevassa yleissopimuksessa mainitaan myös, että nautoille on annettava riittävästi kuivaa korsirehua. Hoitajan merkitys eläinten hyvinvoinnissa on erittäin tärkeä. Hoitajan eläimiä kohtaan tuntema kiinnostus, ammattitaito, huolellisuus ja tahto hoitaa eläimet hyvin vaikuttavat ratkaisevasti eläimen hyvinvoinnin tasoon. Eläin tarvitsee säännölliset ajat ruokinnalle ja muille hoitotoimenpiteille, sillä tulevaisuuden ennakoimattomuus aiheuttaa eläimelle stressiä. Tutkimusten mukaan eläimet sai-

rastelevat vähemmän, jos niitä hoitaa omistaja eikä palkattu henkilö.

Eläinsuojeluasetuksen mukaan hoidossa olevan eläimen terveydestä ja yleisestä hyvinvoinnista, eläimen puhtaudesta ja sen tarvitsemasta muusta keuhonhoidosta on huolehdittava. Sairaalle eläimelle on annettava viipymättä tarpeellinen hoito. Eläintä on kohdeltava rauhallisesti ja sen käsittelyssä on pyrittävä käyttämään hyväksi eläimen lajinomaista käyttäytymistä, esimerkiksi laumavaistoa (Eläinsuojeluasetus). Tuotantoeläimet ovat yksilöitä omine käyttäytymis- ja ravinnontarpeineen. Varsinkin pienissä tuotantoyksiköissä hoitaja tuntee eläimensä yksilöllisine tarpeineen ja tapoineen. Suurissakin tuotantoyksiköissä eläimen yksilöllinen ruokinta on mahdollista toteuttaa tietokoneistetussa ruokintajärjestelmässä. Hyvin hoidetuista nuorista eläimistä kasvaa rauhallisia ja hyvin tuottavia tuotantoeläimiä.

3.2. Maidon- ja naudanlihantuotanto

Suurin osa suomalaisista navetoista on parsinavetoita, joissa lehmät ovat kytkettyinä omille parsipaikoilleen. Liikkumismahdollisuuksien puuttuessa eläimillä ei ole yleensä mahdollisuuksia lajinmukaiseen käyttäytymiseen. Pihattonavetta, jossa eläimet liikkuvat vapaina, on yleistymässä. Lypsy tapahtuu pihatossa erillisellä lypsyasemalla. Kuivikepohjapihatossa eläimet lepäävät kuivikepehkun peittämällä lattialla. Lähinnä kuivikepohjapihattoja käytetään naudanlihantuotannossa. Makuuparsipihatossa parsipaikat ja ruokintapöytä sijaitsevat eri paikoissa. Vapaaparsipihatossa parsipaikat ovat ruokintapöydän ympärillä. Pihatto on eläimelle terveellinen tuotantoympäristö. Siinä eläimen vammautumisriski on pienempi, koska eläimellä on mahdollisuus liikkua vapaasti. Vapaa liikkuminen edistää myös yleistä terveydentilaa ja hedelmällisyyttä. Pihaton toimivuus eläimen luonnonmukaisen käyttäytymisen edistäjänä on riippuu kuitenkin rakenneratkaisuista, esimerkiksi makuuparsista, ruokintapaikasta ja lattiatyypistä. Pihatossa täytyisi olla riittävästi tilaa, jotta eläimet voisivat syödä ja levätä yhtä aikaa (Rajala 1992). Navetta on myös maidontuottajan pääasiallinen työympäristö. Siksi navetan täytyy olla sellainen, että eläinten hoitajan on hyvä työskennellä siellä eikä hoitajan terveys vaarannu.

Kylmäpihatot ovat lämpöeristämättömiä navettarakennuksia. Suomessa niistä on vielä melko vähän kokemuksia. Dolbyn ja Ekelundin (1994) mukaan Englannissa, Skotlannissa ja Hollannissa yli puolet lypsylehmistä pidetään pihatoissa, joista suurin osa on eristämättömiä. Kyseisen tutkimuksen mukaan Ruotsissa kylmät pihatot ovat yleistymässä. Vaikka Suomen ilmasto-olot ovat ankarammat kuin edellä mainituissa maissa, kylmiä pihattoja rakennetaan Suomessakin. Terveen lypsylehmän kannalta ympäristön matala lämpötila ei ole ongelma, kunhan ympäristö on kuiva ja vedoton. Rakentamalla eristämättömiä navettarakennuksia tavoitellaan säästöjä maidon tuotantokustannuksissa. Yleensä kylmäpihaton lypsyosasto rakennetaan lämpöeristettynä, jotta eläinten lypsy olisi hoitajan kannalta

miellyttävää. Kylmäpihatto vaatii maidontuottajalta aivan uudenlaista ammattitaitoa ja harkittua kustannustehokkuutta jo rakennusvaiheessa toimiakseen asianmukaisesti ja kannattavasti.

3.3. Sikatalous

Monien lihasikojen sairauksien on todettu olevan yhteydessä liian suureen eläintihyteen. Verrattaessa nykyaikaista sikalaympäristöä sikojen luonnonmukaiseen ympäristöön suurimpia ongelmia on sikojen liikkumistilan vähäisyys. Luonnonmukaisessa ympäristössä sikalaumassa vallitsee arvojärjestys, jolla katsotaan olevan ryhmää rauhoittava ja tasapainottava vaikutus. Laumassa alempiarvoiset eläimet väistävät arvoasteikossa korkeammassa asemassa olevia eläimiä. Siksi eläimillä täytyisi olla tilaa tehdä nämä väistöliikkeet myös sikalassa. Levottomuus ja toisten sikojen häntien pureminen voivat olla oireita tilaustaudesta. Yleinen viihtymättömyys ja levottomuus aiheuttavat eläinten lisäkasvun hidastumista, koska rehun hyväksikäyttö heikkenee. Ongelmia syntyy myös, jos ryhmäkoko lihasikalan karsinoissa on liian suuri. Ryhmäkoko on liian suuri, kun ryhmässä on 15-20 sikaa. Silloin siat eivät pysty enää tunnistamaan ja väistämään toisiaan. Sopivana ryhmäkokona on yleensä pidetty 9-11 sikaa, joka vastaa suunnilleen yhtä porsaspahnuetta (Rajala 1992).

Luonnossa sika käyttää 6-7 tuntia päivässä ravinnonhankintaan, mutta sikalassa syömiseen kuluu noin 10 minuuttia. Tämä synnyttää kiivaita kilpailutilanteita sikojen välillä ruokinta-aikana. Sika tarvitsee tietyn yksilöllisen ruokailutilan ja varsinkin tilaa päänsä ympärille syödessään. Siksi jokaiselle lihasialle on tärkeää varata riittävästi ruokintatilaa (kaukalotilaa vähintään 30 cm/sika). Muuten karsinassa syntyy levottomuutta, dominoivat yksilöt syövät yli ravinnontarpeensa ja alempiarvoiset yksilöt eivät saa riittävästi rehua. Seurauksena on epätasainen kasvu ja siat saavuttavat teuraskypsyyden eri aikoina. Emakkopihatoissa ruokinta on yleensä järjestetty tietokoneohjatusti, jolloin jokainen eläin saa rehua yksilöllisen tarpeensa mukaisesti silloin kun haluaa syödä (Rajala 1992).

Kuivikkeiden käytöllä on suuri vaikutus sian viihtymiseen ja hyvinvointiin. Kuivikkeiden käytöllä on puhtauden edistämisen lisäksi muitakin myönteisiä vaikutuksia. Sika on luonnossa aktiivinen eläin, joka hakee ruokaa useita tunteja päivässä ja tonkii mielellään. Nämä ovat sian luonnollisia toimintoja, mutta ovat sikalassa ruoan hankkimiseksi tarpeettomia. Mikäli lihasikalassa ei käytetä kuivikkeita, siat voivat suunnata tonkimisen muihin karsinan sikoihin ja sikalan rakenteisiin. Karsinarakenteiden pureskelu on esimerkki stereotyyppisestä käyttäytymisestä, joka ilmenee muuttumattomasti toistuvana liikkeenä vailla yhteyttä alkuperäiseen tarkoitukseensa. Lisäksi kuivikkeet vaikuttavat sikojen lämpötasapainoon, sillä sika tuntee ympäristön lämpötilan erilaisena maataessaan kuivitetulla alustalla kuin määrällä kuivittamattomalla betonilla (Rajala 1992, Manninen 1996, Lawrence ja Rushen 1993). Kuten lihasioillakin, luonnollisten toimintojen estyminen kuivik-

keiden puuttuessa aiheuttaa emakoilla stressiä ja vastustuskyvyn heikentymistä. Euroopan neuvoston tuotantoeläinten suojelua koskevan yleissopimuksen mukaan sikojen saatavilla tulisi olla edes pieni määrä olkia tai muuta sopivaa ainesta, jotta käyttäytymishäiriöiden ja vahingoittumisen vaara vähenee (MMM 1992b).

Teurastukseen meneviä eläimiä joudutaan kuljettamaan melko pitkiä matkoja, sillä teurastus keskittyy yhä harvalukuisempiin ja suurempiin yksiköihin. Myös välityseläimiä joudutaan usein kuljettamaan varsin pitkiä matkoja syntymätiloilta kasvatustiloille. Suomessa eläinten kuljetukseen käytetty kalusto on yleensä korkeatasoista ja kuljettamisesta vastaava henkilöstö on ammattitaitoista. Eläimillä on siten yleensä hyvät olosuhteet kuljetuksen aikana. Monissa EU-maissa eläinten kuljetukset kestävät kauan ja niiden reitti voi johtaa useiden maiden läpi. Länsi-Euroopassa eläinten kuljetukset ovatkin herättäneet paljon keskustelua.

Eläinsuojelulain mukaan eläimen kuljetus on järjestettävä siten, ettei sille aiheudu kuljetuksesta tarpeetonta kipua tai tuskaa. Lisäksi eläintä on suojeltava kuljetuksessa vahingoittumiselta ja sairastumiselta. Eläinten kuljettamista ja kuljetusvälineen vuokrausta tulonhankkimistarkoituksessa saa harjoittaa vain lääninhallituksen luvalla. Maa- ja metsätalousministeriö pitää valtakunnallista eläinkuljettajarekisteriä eläinten kuljettamiseen myönnettyistä luvista (Eläinsuojelulaki).

Erityisesti siat ovat alttiita kuljetuksesta aiheutuvalla stressillä, mikä voi aiheuttaa lihan laadun heikkenemistä. Euroopan neuvoston yleissopimus eläinten suojelusta kansainvälisten kuljetusten aikana suosittaa, että kuljetusstressiä olisi pyrittävä minimoimaan säilyttämällä ennen kuljetusta vallinneet sikojen sosiaaliset ryhmät. Mikäli sikaryhmien sekoittaminen on välttämätöntä, se olisi tehtävä vähintään vuorokautta ennen kuljetusta (MMM 1992c). EU:n eläinten suojelua kuljetuksen aikana koskevassa direktiivissä määritellään sikojen lastaustiheys rauta- ja maantiekuljetusten ja ilma- ja merikuljetusten aikana. Rauta- ja maantiekuljetusten aikana sikojen on päästävä ainakin makuulle ja seisomaan luonnollisessa asennossa (EY/95/29).

Rehujen lisäaineiden tarkoituksena on eläimen kasvun edistäminen, ja niitä käytetään eläinten sairauksien ehkäisyyn varsinkin huonoissa tuotanto-olosuhteissa. Maa- ja metsätalousministeriön mikrobilääketyöryhmän raportin mukaan vuonna 1994 eläinten lääkitykseen käytettiin 14 500 kg ja rehun lisäaineena 14 800 kg mikrobilääkeaineita. Työryhmän mielestä antibioottisia rehun lisäaineita saisi käyttää vain silloin, kun niiden käyttö on välttämätöntä eläintenpitoyksikön tautitilanteen pitämiseksi hallinnassa. Antibioottisia lisäaineita ei pitäisi käyttää kasvun lisäajinä. Niissä eläintenpitoyksiköissä, joissa tarvitaan jatkuvasti mikrobilääkehoitoja sairauksien hoitoon, pitäisi ensisijaisesti pyrkiä ongelmien ratkaisuun tuotanto-olosuhteita ja tuotantotapoja parantamalla. Työryhmän näkemyksen mukaan tuotanto-olosuhteet tulisi hoitaa kuntoon ennen lisäaineiden käytöstä luopumista. Rehunvalmistajien olisi tarjottava myös rehuja, joissa ei ole antibioottisia lisäaineita, koska esimerkiksi porsaiden suolistotulehdus ei ole ongelma tiloilla, joilla tuotanto-olosuhteet ovat kunnossa (MMM 1996).

3.4. Kanamunien tuotanto

Munantuotannossa pidetään paljon eläimiä pinta-alayksikköä kohti, jotta tuotanto olisi mahdollisimman kannattavaa. Teollisuusmaissa 80-90 % munivista kanoista pidetään häkeissä (Rajala 1992). Suomessa häkkikanalat ovat yleistyneet 1960-luvun lopulta lähtien. Eläinsuojeluasetuksessa kielletään munivien kanojen pitäminen häkeissä, mutta säännöksen voimaantulosta säädetään erikseen. Ruotsissa häkkikanalat kiellettiin vuonna 1988 voimaan tulleessa eläinsuojelulaissa. Siirtymäaika on kymmenen vuotta, jonka jälkeen lain voimaan tullessa toimineet häkkikanalat ovat poissa käytöstä. Viime aikoina Ruotsissa on tosin keskusteltu häkkikanalakiellon peruuttamisesta. Syyksi on mainittu erityisesti taloudelliset vaikutukset, joita häkkikanaloiden kieltäminen aiheuttaisi maan kanataloudelle.

Häkissä pidettävien kanojen rehunkulutus on pienempi kuin lattiakanaloissa pidettävien kanojen. Tämä johtuu siitä, että lattiakanat liikkuvat häkkikanoja enemmän, jolloin ylläpitorehun tarve on suurempi. Lisäksi lattiatuotannossa kanat haaskaavat rehua levittämällä sitä lattiapehkuun. Lattiakanalassa hygieniä saattaa aiheuttaa ongelmia, sillä tautien leviäminen on helpompaa kuin häkkikanaloissa, ja kanojen sisälmysloiset ovat yleisiä. Munien koko on häkkituotannossa suurempi.

Häkkituotannon suurin haitta on se, että kanalla on vähäiset mahdollisuudet luonnonmukaiseen käyttäytymiseen. Häkkikanoilla esiintyy hiekkakylpy- ja pesänrakennusliikkeitä, vaikka niihin tarvittavaa materiaalia ei ole saatavilla. Kyseessä on niin sanottu tyhjiökäyttäytyminen, joka alkaa ilman ulkoista ärsykettä, eikä johda normaaliin lopputulokseen.

Liian suuri eläinmäärä häkissä aiheuttaa sen, että kanat eivät enää pysty pitämään yllä lauman sisäistä arvojärjestystä. Alempiarvoinen eläin ei pysty tilanpuutteen takia väistämään korkea-arvoisempaa eläintä, jolloin agressioiden määrä kasvaa. Liian suuri ryhmäkoko lattiakanalassa voi aiheuttaa käyttäytymishäiriöitä, esimerkiksi kannibalismia. Kana pystyy muistamaan korkeintaan sata yksilöä, mutta sosiaaliset käyttäytymismallit lakkaavat toimimasta jo huomattavasti pienemmissä ryhmissä (Rajala 1992, Manninen 1996).

Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan kanamunien tuotantokustannus suurissa tuotantoyksiköissä nousee noin 20-30 %, kun tuotannon intensiteetti laskee eli siirrytään pois häkkituotannosta. Munakilon tuotantokustannus alenee häkkituotannossa viidenneksen siirryttäessä 2 500 kanan yksiköstä 30 000 kanan yksikköön. Lattiakanalatuotannossa vastaava tuotantokustannuksen lasku on kymmenesosan luokkaa (Hoffman ja Andersson 1996). Lattiakanaloissa munien keräys lisää työmäärää, sillä kanat munivat myös lattiapehkuun, jolloin munat likaantuvat. Häkkikanalassa hoitotyöt ovat yleensä pitkälle koneistettuja, jolloin ihmistyötä tarvitaan vähemmän. Suomalaisen tutkimuksen mukaan ilman kuivikkeiden käyttöä sekä lattia- että häkkikanalan ilman ammoniakkipitoisuudet ylittivät monesti eläinsuojien ilmalle annetut ohjearvot. Lattiakanaloissa ilman ammoniakkipitoisuus oli keskimäärin kaksi kertaa korkeampi kuin häkkikanaloissa (Rajala 1992, Hoff-

man ja Andersson 1996).

Yhdelle kanalle varatulla tilalla ja kanojen lukumäärällä häkissä on suuri merkitys kanan olosuhteille häkkikanalassa. Ruotsin eläinsuojelulainsäädännön mukaan kanaa kohti on oltava aina vähintään vajaan A4-paperiarkin (630 cm²) kokoinen ala, mutta Suomen säädösten mukaan neljän tai useamman kanan häkissä kanaa kohti riittää 480 cm²:n lattia-ala (taulukko 1). EU:n kanojen häkkikasvatusta koskevan direktiivin mukaan jokaista munivaa kanaa kohti on varattava vähintään 450 cm²:n suuruinen häkkiala mitattuna vaakatasossa, jota eläin voi käyttää esteettä. Edellä mainittuun häkkialaan ei lueta rakenteita, jotka saattavat rajoittaa liikkuma-alaa. Tällaisia ovat esimerkiksi rehun hukkaamista estävät levyt häkissä. Vaatimusta on sovellettu 1.1. 1995 lähtien (ETY/88/166).

Häkkikasvatukselle on vaikea osoittaa taloudellisesti kilpailukykyistä vaihtoehtoa, joka samalla antaisi kanalle mahdollisuuden tyydyttää luonnolliset käyttäytymistarpeensa ja jossa sairauksien ehkäisy olisi tehokasta. Vaihtoehtoisia tuotantomenetelmiä tutkitaan. Eduskunta edellytti uutta eläinsuojelulakia toimeenpantaessa, että munivien kanojen pito häkeissä kielletään 1.1.2005 lukien, ellei EU:ssa tai Pohjoismaissa vallitseva käytäntö puolla pidempää siirtymäaikaa. Mikäli EU kieltää häkkikanalat aikaisemmin, eduskunnan mukaan näin on meneteltävä Suomessakin (Eläinsuojelulaki). Ruotsin tuottajat saattavat joutua vuonna 1999 uuteen kilpailutilanteeseen. Edullisempia häkkikanaloissa tuotettuja munia voidaan tuoda muista EU-maista samalla, kun ruotsalaiset tuottajat joutuvat siirtymään häkkituotannosta korkeampien tuotantokustannusten menetelmiin (Hoffmann ja Andersson 1996).

Taulukko 1. Lainsäädännön edellyttämän kanahäkin lattiapinta-ala Suomessa ja Ruotsissa.

Häkissä kanoja, kpl	Pinta-ala/ kana, cm ²	
	Suomi	Ruotsi
1	1000	1000
2	600	800
3	600	600
4	480	600
5	480	600

Lähteet: MMM 1979; Sihvonen 1993.

4. Tuottajien näkemykset kotieläinten tuotantolosuhteista

4.1. Tutkimusaineisto

Tuottajilta kysyttiin mielipiteitä tuotantoeläinten hyvinvoinnista, kotieläintuotteiden tuotantomenetelmistä ja niiden vaikutuksista tuotteiden kysyntään. Lisäksi tuottajilta kysyttiin eläinten tuotantoympäristöön, kuten rakennuksiin liittyviä asioita (liite 1). Kysely lähetettiin 1600 tilalle maaliskuussa 1996. Kyselyyn vastasi 1147 tilaa (72 %). Tutkimusotoksen rakenne ja painotus koko maan tilannetta vastaavaksi on esitetty taulukoissa 2 ja 3. Muu tuotantosuunta tarkoittaa, että tilan päätuotantosuunta on esimerkiksi viljanviljely tai lammastalous. Näillä tiloilla on kuitenkin myös maidon-, naudanlihan- tai munantuotantoa tai sikataloutta siinä määrin, että ne ovat kyselyssä mukana.

Taulukko 2. Tutkimusaineiston rakenne ja painotus.

Päätuotantosuunta	Painottamaton lukumäärä	%	Painotettu lukumäärä	%	Keskipeltoala, ha	Keskiikä, v.
Maito	492	43	37 101	63	22,1	46
Naudanliha	94	8	8 742	15	19,9	44
Sikatalous	355	31	7 431	13	30,2	45
Kananmunat	111	10	2 278	4	25,3	45
Erittelemätön	95	8	2 676	5		
Tiloja yhteensä	1 147		58 228			

Taulukko 3. Tutkimusaineiston tilojen sijoittuminen tukialueille tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta	A %	B %	C1 %	C2 %	C2P-C4 %	Ei määr. %
Maito	37	51	59	72	81	74
Naudanliha	3	18	17	16	9	-
Sikatalous	36	18	13	6	7	22
Kananmunat	12	6	4	2	1	4
Muu (esim. vilja)	12	7	7	4	2	-

4.2. Eläinten hyvinvoinnin toteutuminen nykyisessä kotieläin-tuotannossa

Tuottajien mielestä maidontuotannossa on otettu eläinten hyvinvointiin liittyvät asiat parhaiten huomioon ja kananmunien tuotannossa heikoimmin. Tuotanto-suunnan sisäinen kriittisyys oli kananmunien tuotannossa suurempi kuin muissa tuotantosuosunnissa (taulukko 4). Häkkikanalatuottajista 10 % oli sitä mieltä, että eläinten hyvinvointi on hoidettu heikosti kananmunien tuotannossa. Lattiakanala-tuottajista tätä mieltä oli 42 %. Maidontuotanto- ja sianlihantuotantoyrittäjistä

Taulukko 4. Tuottajien käsitykset siitä, miten eläinten hyvinvointi on otettu huomioon nykyaikaisessa kotieläintuotannossa.

Tarkasteltava tuotantosunta	Vastaajan tuotantosunta			
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Kana %
Maidontuotanto				
Erittäin hyvin	35	31	25	34
Melko hyvin	61	61	67	56
Melko heikosti	2	5	3	0
Hyvin heikosti	1	0	1	1
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	3	4	9
Naudanlihantuotanto				
Erittäin hyvin	20	24	21	29
Melko hyvin	67	72	68	60
Melko heikosti	8	4	6	2
Hyvin heikosti	2	0	1	1
Ei osaa sanoa/ei vastausta	3	0	4	9
Sianlihantuotanto				
Erittäin hyvin	18	19	25	33
Melko hyvin	59	62	70	54
Melko heikosti	13	13	5	2
Erittäin heikosti	2	1	0	4
Ei osaa sanoa/ei vastausta	8	5	0	9
Kananmunien tuotanto				
Erittäin hyvin	12	12	14	39
Melko hyvin	48	51	58	50
Melko heikosti	26	23	14	8
Hyvin heikosti	6	4	3	2
Ei osaa sanoa/ei vastausta	7	10	10	0

ainoastaan muutama prosentti katsoo eläinten hyvinvoinnin otetun heikosti huomioon omista tuotantosuosunnissaan.

Pienempien tilojen maatalousyrittäjien mielestä naudanlihantuotannossa eläinten hyvinvointiin liittyvät asiat on hoidettu jossain määrin heikommin kuin suurempien tilojen yrittäjien mielestä. Kanamunantuotannon kohdalla tämänsuuntainen tilakokoryhmien välinen mielipide-eroavuus oli erityisen selvä. Eteläisempien alueiden maatalousyrittäjät pitivät eläinten hyvinvointia sianlihantuotannossa ja erityisesti kanamunien tuotannossa paremmin toteutuneena kuin pohjoisempien alueiden yrittäjät. Maidontuottajien vastauksissa eläinten hyvinvointi kanamunien tuotannossa oli sitä paremmin hoidettu mitä suurempi vastaajan karjakoko on. Parsinavetassa maitoa tuottavien yrittäjien mielestä eläinten hyvinvointi maidontuotannossa on hieman paremmin hoidettu kuin pihattonavetassa maitoa tuottavien mielestä. Yli kolmannes pihattotuottajista oli sitä mieltä, että eläinten hyvinvointi on hoidettu huonosti kanamunien tuotannossa. Tätä mieltä oli vajaa kolmannes parsinavetassa maitoa tuottavista yrittäjistä.

Sikatalousyrittäjien myönteinen käsitys eläinten hyvinvoinnin huomioon ottamisesta sianlihantuotannossa oli sitä voimakkaampi mitä suurempi eläinmäärä vastaajalla on. Sianlihaa kuivikepohjasikalassa tuottavista yrittäjistä kymmenesosa oli sitä mieltä, että eläinten hyvinvointi on otettu heikosti huomioon sianlihantuotannossa. Samaa mieltä oli yli kymmenesosa sellaisista porsastuotannon harjoittajista, joiden sikalassa joutilaat emakot ovat pihatossa. Muiden tuotantomenetelmien harjoittajista vain muutama prosentti oli tätä mieltä.

Kanamunien tuottajien mielipiteet jakautuivat sen mukaan, harjoitettiinko tilalla häkki- vai lattiatuotantoa. Häkkikanalan omistajat suhtautuvat lattiakanalan omistajia myönteisemmin käytössä oleviin naudanlihan ja sianlihan tuotantomenetelmiin. Munantuottajien käsitys eläinten hyvinvoinnista sianlihantuotannossa ja erityisesti kanamunien tuotannossa on sitä parempi mitä suurempi määrä kanoja vastaajalla on. Tähän vaikuttanee osaltaan se, että tutkimusaineiston pienemmissä kanaloissa harjoitetaan suurelta osin lattiatuotantoa. Lattialla tuottavat olivat kriittisempiä eläineettisten asioiden suhteen kuin häkeissä tuottavat.

Kotieläintuotantoa harjoittavilta maatalousyrittäjiltä kysyttiin mielipiteitä eläinten liikkumismahdollisuuksista ja eläintilojen olosuhteista. Eläinten vapaa liikkumismahdollisuus kesäaikana oli tärkeää lähes kaikkien maidontuottajien mielestä. Lähes puolet maidontuottajista ei pitänyt eläinten vapaata liikkumismahdollisuutta läpi vuoden tärkeänä kun taas asiaa kannatti yli kolmannes maidontuottajista (taulukko 5). Kaikki pihattonavetassa maitoa tuottavat yrittäjät pitivät tärkeänä eläinten vapaata liikkumismahdollisuutta läpi vuoden. Kolmannes parsinavetassa maitoa tuottavista yrittäjistä oli samaa mieltä. Suurempien karjojen omistajat pitivät ympärivuotista vapaata liikkumismahdollisuutta tärkeämpänä kuin pienempien karjojen omistajat. Lähes kolmannes A-tukialueen yrittäjistä ei vastannut kysymykseen. Pienempien karjojen omistajat pitivät kesäaikaista vapaata liikkumismahdollisuutta tärkeämpänä kuin suurempien karjojen omistajat.

Taulukko 5. Tuottajien käsitykset siitä, miten tärkeänä eläinten hyvinvointiin liittyviä tekijöitä pidetään omalla tilalla.

	Vastaajan tuotantosuunta			
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Kana %
Eläinten mahdollisuus vapaaseen liikkumiseen läpi vuoden				
Erittäin tärkeä	7	18	13	9
Melko tärkeä	27	24	42	14
Ei tärkeä	47	43	31	39
Ei osaa sanoa/ei vastausta	18	15	14	38
Eläinten mahdollisuus vapaaseen liikkumiseen kesäaikana				
Erittäin tärkeä	82	42	21	10
Melko tärkeä	12	26	40	18
Ei tärkeä	5	27	25	34
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	5	14	38
Eläinten kytkentämenetelmien asiallisuus				
Erittäin tärkeä	62	57	40	22
Melko tärkeä	35	27	33	31
Ei tärkeä	1	8	7	8
Ei osaa sanoa/ei vastausta	2	7	19	38
Parren, karsinan tai muun eläimelle varatun tilan riittävä pituus ja leveys				
Erittäin tärkeä	68	71	55	26
Melko tärkeä	30	24	33	32
Ei tärkeä	0	1	2	4
Ei osaa sanoa/ei vastausta	2	3	10	38

Naudanlihantuottajien mielipiteet jakautuivat lähes tasan eläinten ympärivuotisen vapaan liikkumisen puolesta ja vastaan. Kaksi kolmannesta naudanlihan tuottajista piti eläinten vapaata liikkumismahdollisuutta kesällä tärkeänä. Pohjoisessa liikkumisvapautta pidettiin tärkeämpänä kuin etelässä. Yli puolet kyseeseen vastanneista sikatalousyrittäjistä piti tärkeänä eläinten mahdollisuutta vapaaseen liikkumiseen läpi vuoden. Vapaa liikkumismahdollisuus kesäaikana oli tärkeä lähes kahden kolmanneksen mielestä. Ympärivuotisen vapaan liikkumismahdollisuuden kannatus kasvoi tilan emakkomäärän kasvaessa. Sen sijaan liikkumisvapauden kannatus laski lihasikojen lukumäärän kasvaessa. Kaikissa tuotantosuunnissa ympärivuotista vapaata liikkumismahdollisuutta pidettiin tärkeänä erityisesti suurilla tiloilla.

Tuottajilta kysyttiin mielipidettä eläinten kytkemisestä paikoilleen tuotantorakennuksissa. Kyselyyn vastanneista viljelijöistä tuotantoeläinten kytkentämenet-

telmien asiallisuutta painottivat eniten maidontuottajat ja naudanlihantuottajat. Kysymykseen jätti vastaamatta kolmannes kanatalousyrittäjistä ja kymmenesosa sikatalousyrittäjistä. Kytchentämenetelmien asiallisuus oli pienten tilojen ja pohjoisempien alueiden maatalousyrittäjien mielestä hieman tärkeämpää kuin suurten tilojen ja eteläisempien alueiden yrittäjien mielestä. Kytchentämenetelmien asiallisuuden korostaminen kasvoi tilalla olevan lypsylehmämäärän mukana. Kymmenesosa pihattonavetassa maitoa tuottavista yrittäjistä ei pitänyt kytchentämenetelmien asiallisuutta lainkaan tärkeänä. Kolmannes niistä sikatalousyrittäjistä, joiden emakkosikalassa joutilaat emakot pidetään kytkettynä, vastasi "en osaa sanoa" kytchentämenetelmien asiallisuutta koskevaan kysymykseen.

Eläimelle varatun tilan riittävyttä pitivät tärkeänä lähes kaikki maidontuottajat ja naudanlihantuottajat. Sikatalousyrittäjistä vajaa kymmenesosa ja kanatalousyrittäjistä kolmannes jätti vastaamatta kysymykseen. Maidontuottajaryhmän sisällä parsi- ja pihatotuottajien mielipiteiden välillä ei ollut juuri eroa. Enemmän eläimiä omistavat ja pohjoisempien alueiden tuottajat pitivät varatun tilan riittävyttä tärkeämpänä kuin vähemmän eläimiä omistavat ja etelämmässä asuvat yrittäjät. Sikatalousyrittäjät pitivät eläimelle varatun tilan riittävyttä sitä tärkeämpänä mitä enemmän vastaajalla oli eläimiä. Lattiatuotantoa harjoittavista munantuottajista tuottajista yli kaksi kolmannelle piti eläimelle varatun tilan riittävyttä erittäin tärkeänä. Häkkikanalatuottajista tätä mieltä oli kolmannes. Neljännes sekä häkkitettä lattiakanalatuottajista piti tilan riittävyttä melko tärkeänä. Kolmannes häkkikanalatuottajista ei vastannut kysymykseen.

Eläinsuojan asianmukaista ilmastointia pidetään tärkeänä kaikissa tuotantosunnissa (taulukko 6). Maidontuottajat ja sikatalousyrittäjät pitivät eläinsuojan asianmukaista ilmastointia sitä tärkeämpänä mitä enemmän tilalla on eläimiä. Munantuottajista lattiatuotannon harjoittajat pitivät eläinsuojan asianmukaista ilmastointia hieman tärkeämpänä kuin häkkituotannon harjoittajat. Munantuottajista, joista lähes kaikki tuottavat häkeissä, 15 % ei vastannut kysymykseen.

Maidontuottajat ja sikatalousyrittäjät pitivät eläintilojen koneiden ja laitteiden asianmukaisen toimivuuden merkitystä tuotantoeläinten hyvinvointiin jonkin verran tärkeämpänä kuin munantuottajat ja naudanlihantuottajat. Maidontuottajien ryhmässä laitteiden toimivuutta pidettiin sitä tärkeämpänä mitä suurempi karjako tilalla on. Lihantuotantoa harjoittavista sikatalousyrittäjistä koneiden ja laitteiden asianmukaista toimivuutta korostivat eniten yrittäjät, joiden sikalassa on kuivikepohja, seuraavaksi eniten kiinteäpohjaisten sikaloiden omistajat ja vähiten täysritiläsikaloiden omistajat. Sikatalousyrittäjien ryhmässä koneiden ja laitteiden asianmukaista toimivuutta pidettiin sitä tärkeämpänä mitä enemmän tilalla on eläimiä. Maidon- ja naudanlihantuottajista ja sikatalousyrittäjistä kysymykseen jätti vastaamatta muutama prosentti ja kanatalousyrittäjistä 15 %, jotka lähes kaikki ovat häkkikanalatuottajia. Lattiatuotannon harjoittajat painottavat häkkituotannon harjoittajia enemmän koneiden ja laitteiden toimivuuden tärkeyttä.

Rehujen laadukkuutta ja riittävyttä pidettiin sitä tärkeämpänä mitä suurempi

Taulukko 6. Tuottajien näkemykset eläinten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tärkeydestä.

	Vastaajan tuotantosuunta			
	Maito	Naudanliha	Sika	Kana
	%	%	%	%
Eläinsuojan asianmukainen ilmasto				
Erittäin tärkeä	74	56	75	63
Melko tärkeä	24	40	20	22
Ei tärkeä	2	2	0	0
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	1	4	15
Koneiden ja laitteiden asianmukainen toimivuus				
Erittäin tärkeä	71	40	62	55
Melko tärkeä	26	57	32	30
Ei tärkeä	2	1	1	0
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	1	5	15
Eläinten rehujen hyvä laatu ja riittävä määrä				
Erittäin tärkeä	85	79	86	68
Melko tärkeä	14	19	10	17
Ei tärkeä	0	1	0	0
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	1	3	15
Eläinten hoitotyön asianmukaisuus				
Erittäin tärkeä	76	72	73	59
Melko tärkeä	23	26	22	26
Ei tärkeä	1	1	0	0
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	1	4	15
Eläinten yksilöllinen hoito ja huomioon ottaminen				
Erittäin tärkeä	63	52	54	40
Melko tärkeä	32	41	38	37
Ei tärkeä	3	6	3	7
Ei osaa sanoa/ei vastausta	1	1	4	16

peltoala vastaajalla oli viljelyksessään ja mitä etelämmässä tila sijaitsi. Pihatto-
navetassa maitoa tuottavat yrittäjät pitivät rehujen laatua ja riittävää määrää
tärkeämpänä kuin parsinavetassa maitoa tuottavat yrittäjät. Maidontuottajista ja
sikatalouden harjoittajista rehujen laadukkuutta ja riittävyttä pidettiin sitä tärke-
ämpänä mitä enemmän vastaajalla on eläimiä. Munantuottajista lattiatuotantoa
harjoittavat tuottajat pitivät rehujen laatua ja riittävää määrää tärkeämpänä kuin
häkkituotannon harjoittajat.

Maidontuotannon, naudanlihan tuotannon ja sikatalouden harjoittajien välillä ei ollut merkittävää eroa mielipiteessä eläinten hoidon asianmukaisuudesta. Munantuottajat pitivät eläinten hoitotyön asianmukaisuutta vähemmän tärkeänä kuin muiden tuotantosuuntien harjoittajat. Tähänkin kysymykseen jätti vastaamatta 15 % munantuottajista. Eläinten hoidon asianmukaisuus oli maidontuotannon ja sikatalouden harjoittajien mielestä sitä tärkeämpää mitä enemmän tilalla oli eläimiä. Lattiakanalatuotannon harjoittajat pitivät eläinten hoitotyön asianmukaisuutta tärkeämpänä kuin häkkikanalatuotannon harjoittajat.

Parsinavetassa maitoa tuottavat pitivät eläinten yksilöllistä hoitoa ja huomioon ottamista tärkeämpänä kuin pihattonavetassa maitoa tuottavat. Pihatottuottajista 14 % ja parsinavettatuottajista 3 % ei pitänyt asiaa kovin tärkeänä. Muissa tuotantosuunnissa "ei kovin tärkeä" -vastauksia oli muutama prosentti. Sikatalousyrittäjien ryhmässä eläinten yksilöllistä hoitoa ja huomioon ottamista pidettiin sitä tärkeämpänä mitä enemmän vastaajalla oli emakoita. Hieman alle puolet sianlihantuottajista, joilla oli 100-300 sikapaikkaa, piti eläinten yksilöllistä hoitoa erittäin tärkeänä. Samoin vastasi 60 % tätä pienempien ja suurempien sikaloiden omistajista. Eläinten yksilöllistä hoitoa ja huomioon ottamista pidettiin tärkeämpänä lattiakanalatuotannossa kuin häkkikanalatuotannossa.

4.2.1. Maidon- ja naudanlihantuotanto

Tuottajien mielipidettä kysyttiin väitteeseen "navettatyypillä ei ole merkitystä eläinten hyvinvointiin, jos navetta on asiallisesti rakennettu ja sisustettu" (taulukko 7a). Lähes puolet parsinavetoissa maitoa tuottavista maatalousyrittäjistä oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Pihatossa maitoa tuottavista yrittäjistä täysin samaa mieltä väitteestä oli 5 % ja naudanlihantuottajista 25 %. Väitteen kannatus väheni tilalla olevan lehmämäärän kasvaessa sekä etelästä pohjoiseen siirryttäessä.

Tuottajien kantaa kysyttiin väitteeseen "navettatyyppi vaikuttaa enemmän hoitajan työskentelyyn kuin eläinten hyvinvointiin". Sekä parsi- että pihattonavetassa maitoa tuottavat yrittäjät olivat enemmän väitteen puolella kuin sitä vastaan. Sen sijaan naudanlihantuottajien ryhmässä väitettä vastustettiin enemmän kuin puollettiin. Väitettä kannatettiin erityisesti suurilla lypsykarjatilastoilla.

Tuottajilta kysyttiin parasta navettatyyppiä eläinten hoitajan työskentelyolosuhteiden kannalta (taulukko 7b). Maidontuottajat kannattivat parsinavettaa sitä enemmän mitä vähemmän tilalla oli lypsylehmiä. Lämpöeristetty pihattonavetta sai sitä enemmän kannatusta mitä suurempi tilan karjakoko oli. Kylmä eli lämpöeristämätön pihattonavetta ei kerännyt muutamaa prosenttia suurempaa kannatusta tarkasteltiinpa vastauksia minkä vastaajaryhmän kannalta tahansa. Pihatottuottajien ryhmässä lähes kaikilla vastaajilla oli lämmin pihattonavetta, eikä tässä ryhmässä kannatettu lainkaan kylmää pihattoa kuten ei parsinavettaakaan. Parsituottajien enemmistö kannatti parsinavettaa ja vajaa viidennes lämmintä pihat-

Taulukko 7a. Maidon- ja naudanlihantuottajien käsityksiä navettatyypeistä.

	Vastaajan tuotantosuunta ja navettatyyppi				
	Maito		Naudanliha		
	Parsi %	Lämmin pihatto %	Lämmin parsi %	Lämmin pihatto %	Kylmä pihatto %
"Navettatyypillä ei ole merkitystä eläinten hyvinvointiin, jos navetta on asiallisesti rakennettu ja sisustettu"					
Täysin samaa mieltä	46	6	43	22	28
Osittain samaa mieltä	33	37	36	24	28
Osittain eri mieltä	16	39	16	40	38
Täysin eri mieltä	2	17	2	13	3
Ei osaa sanoa/ei vastausta	3	0	3	1	3
"Navettatyyppi vaikuttaa enemmän hoitajan työskentelyyn kuin eläinten hyvinvointiin"					
Täysin samaa mieltä	14	10	14	18	9
Osittain samaa mieltä	37	48	37	31	26
Osittain eri mieltä	29	28	29	24	44
Täysin eri mieltä	8	14	10	22	19
Ei osaa sanoa/ei vastausta	13	0	10	5	2

toa. Neljännes naudanlihantuottajista piti parsinavettaa parhaana työympäristönä eläinten hoitajan kannalta. Toisaalta pihattonavetta yleensä sai lähes yhtä suuren kannatuksen tässä ryhmässä.

Tuottajat nimesivät parhaan navettatyyppin myös eläinten hyvinvoinnin kannalta. Parsinavetta sai enemmän kannatusta pohjoisessa kuin etelässä. Pihatto sai alueittain tarkasteltuna melko tasaisen 20-30 %:n kannatuksen. Pihatto sai enemmän kannatusta suuremmissa karjakokoluokissa, parsinavetta taas pienemmissä. Yli puolet pihatossa maitoa tuottavista yrittäjistä piti pihattoa parhaana navettatyyppinä eläinten hyvinvoinnin kannalta. Neljännes heistä mainitsi vielä erikseen lämpimän pihaton tässä yhteydessä. Parsinavetta ei saanut pihattotuottajien ryhmässä lainkaan kannatusta. Parsinavetan omistajista neljännes piti parsinavettaa parhaana navettatyyppinä eläinten hyvinvoinnin kannalta, neljännes kannatti pihattoa yleensä, neljännes nimesi erityisesti lämpimän pihaton ja neljännes ei vastannut kysymykseen. Enemmistö naudanlihantuottajista kannatti pihattonavettaa.

Pihatossa maitoa tuottavista yrittäjistä 90 % kannatti väitettä "lehmä voi paremmin lämminpihatossa kuin parsinavetassa". Parsinavettatuottajista oli väitteen kannalla (taulukko 7c). Väitteen kannatus kasvoi vastaajan karjakoon kasvaessa.

Pihattotuottajat vastustivat parsituottajia enemmän väitettä "kylmäilmapihatto on käyttökelpoinen ratkaisu uudisrakentamisessa kustannusten alentamiseksi". Väitteen kannatus kasvoi jossain määrin vastaajan karjakoon ja peltoalan kas-

Taulukko 7b. Maidon- ja naudanlihantuottajien käsityksiä navettatyypeistä.

	Vastaajan tuotantosuunta				
	Naudanliha	Maito			
		Tilalla lypsylehmiä, kpl			
	%	1-9 %	10-14 %	15-19 %	yli 20 %
"Paras navettatyyppi eläinten hoitajan työskentelyn kannalta"					
Parsi	27	48	41	34	35
Lämmin pihatto	15	12	12	30	20
Kylmä pihatto	1	2	3	1	2
Pihatto yleensä	26	17	23	17	25
Muu tuotanto- rakennustyyppi/ei vastausta	30	20	21	18	17
"Paras navettatyyppi eläinten hyvinvoinnin kannalta"					
Parsi	7	32	21	23	17
Lämmin pihatto	22	24	17	25	22
Kylmä pihatto	2	2	3	4	5
Pihatto yleensä	41	18	36	22	32
Muu tuotanto- rakennustyyppi/ei vastausta	28	23	22	26	25

vaessa. Eteläisempien alueiden maatalousyrittäjät suhtautuivat väitteeseen myönteisemmin kuin pohjoisemmassa asuvat. Naudanlihantuottajat suhtautuivat väitteeseen maidontuottajia myönteisemmin. Väite "kylmäilmapihatto ei sovellu lypsykarjalle" jakoi parsi- ja pihattonavetoissa maitoa tuottavien yrittäjien mielipiteet. 46 % parsituottajista ja 21 % pihattotuottajista oli tätä mieltä (taulukko 7c). Myönteisyys lypsykarjan kylmäpihattoja kohtaan kasvoi hieman vastaajan karjakkoon ja peltoalan kasvaessa sekä siirryttäessä etelästä pohjoiseen. Pihattossa maitoa tuottavista yrittäjistä 70 % oli sitä mieltä, että uusinvestoinneissa tulisi siirtyä tukemaan ainoastaan pihattojen rakentamista. 22 % parsinavettatuottajista oli samaa mieltä. 68 % heistä vastusti pelkästään pihattojen rakentamisen suosimista.

Parsinavetassa maitoa tuottavista yrittäjistä parteen kytkemistä piti hyväksyttävänä noin 89 % (taulukko 7 c). 65 % pihattotuottajistakin oli samaa mieltä. Parteen kytkemistä kannatettiin enemmän pienemmillä tiloilla ja pohjoisemmilla alueilla.

Taulukko 7c. Maidontuottajien käsityksiä navettatyypeistä.

	Vastaajan navettatyyppi	
	Parsi %	Pihatto %
"Lehmä voi paremmin lämminpihatossa kuin parsinavetassa"		
Täysin samaa mieltä	18	73
Osittain samaa mieltä	35	17
Osittain eri mieltä	24	10
Täysin eri mieltä	6	0
Ei osaa sanoa/ei vastausta	18	0
"Kylmäpihatto on käyttökelpoinen ratkaisu uudisrakentamisessa kustannusten alen- tamiseksi"		
Täysin samaa mieltä	18	15
Osittain samaa mieltä	31	31
Osittain eri mieltä	22	41
Täysin eri mieltä	15	14
Ei osaa sanoa/ei vastausta	14	0
"Kylmäilmapihatto ei sovellu lypsykarjalle"		
Täysin samaa mieltä	28	11
Osittain samaa mieltä	18	10
Osittain eri mieltä	25	51
Täysin eri mieltä	13	21
Ei osaa sanoa/ei vastausta	16	7
"Uusinvestoinneissa tulisi siirtyä tukemaan ainoastaan pihattotyyppistä rakentamista"		
Täysin samaa mieltä	8	29
Osittain samaa mieltä	14	41
Osittain eri mieltä	21	16
Täysin eri mieltä	47	9
Ei osaa sanoa/ei vastausta	10	4
"Eläinten kytkentä parteen on hyväksyttävä tuotantomenetelmä"		
Täysin samaa mieltä	65	21
Osittain samaa mieltä	24	44
Osittain eri mieltä	5	25
Täysin eri mieltä	2	6
Ei osaa sanoa/ei vastausta	4	4

4.2.2. Sianlihantuotanto

Sikatalousyrittäjiltä tiedusteltiin eräiden sikatalouden tuotantomenetelmiin liittyvien asioiden merkitystä sianlihan kysynnän kannalta tulevaisuudessa (taulukko 8). Kysymyksillä haluttiin selvittää yrittäjien mielipiteitä eläinten hyvinvointiin liittyvistä asioista, jotka mahdollisesti kiinnostavat sianlihan kuluttajia ja vaikuttavat siten lihan kysyntään. Tuottajien mielipidettä kysyttiin emakoiden liikkumismahdollisuuksista. Hieman alle kaksi kolmannesta porsaiden tuottajista piti emakko-pihattoa tärkeinä.

19 % tutkimustilastoista piti joutilaat emakot kytkettynä häkissä, ja 69 % piti joutilaat emakot häkissä vapaina. Joutilaspihatto oli käytössä 17 %:lla tiloista. Emakoiden ulkonaolomahdollisuuksia kesällä pidettiin sitä tärkeämpänä mitä vähemmän tilalla oli emakoita. Hieman yli puolet yrittäjistä, joilla oli yli 50 emakkoa, ei pitänyt emakoiden ulkonaoloa kesällä kovin tärkeänä. Tätä mieltä oli hieman alle puolet 30-49 emakon sikalayrittäjistä ja vähän yli kolmannes alle 30 emakon yrittäjistä.

Tuottajien mielipidettä kysyttiin lihasikojen karsinoiden väljyydestä (taulukko 9). Porsaiden tuottajat pitivät lihasikojen karsinoiden tilan riittävyttä sitä tärkeämpänä mitä enemmän tilalla oli emakoita. Lihasikojen karsinoiden väljyyden merkityksestä väheni tilalla olevan lihasikamäärän kasvaessa. Kyselyyn vastanneiden tuottajien yhdistelmä- ja lihasikaloissa keskimääräinen sikamäärä karsinassa

Taulukko 8. Sikatalouden harjoittajien käsitykset eläinten liikkumismahdollisuuksista.

	Vastaajalla emakoita, kpl			Vastaajalla lihasikoja, kpl		
	1-29 %	30-49 %	yli 50 %	1-99 %	100-299 %	yli 300 %
"Emakoiden vapaa liikkuminen pihatossa"						
Erittäin tärkeä	16	14	29	25	13	14
Melko tärkeä	48	46	31	46	48	57
Ei kovin tärkeä	28	30	35	22	25	22
Ei lainkaan tärkeä	1	9	3	3	6	6
Ei osaa sanoa/ei vastausta	7	1	1	4	8	1
"Emakoiden ulkonaolomahdollisuudet kesällä"						
Erittäin tärkeä	19	11	20	16	18	12
Melko tärkeä	43	35	14	42	22	24
Ei kovin tärkeä	35	48	51	34	45	37
Ei lainkaan tärkeä	2	6	12	8	7	19
Ei osaa sanoa/ei vastausta	2	0	1	1	8	7

Taulukko 9. Sianlihantuottajien mielipide lihasikojen karsinoiden väljyyden merkityksestä.

	Vastaajalla lihasikoja, kpl		
	1-99 %	100-299 %	yli 300 %
Erittäin tärkeä	55	51	41
Melko tärkeä	43	44	51
Ei tärkeä	2	4	6
Ei osaa sanoa/ei vastausta	0	0	1

oli 9,6. Alle 100 lihasian sikaloissa karsinassa oli keskimäärin 8,4 sikaa, 100-300 sian sikaloissa 10,3 ja yli 300 sian sikaloissa 11,9 sikaa. Yhdistelmäsikaloissa oli keskimäärin 9 lihasikaa karsinassa.

Eläinten terveystarkkailua pitivät tärkeänä lähes kaikki kyselyyn vastanneet sikatalousyrittäjät (taulukko 10). Sianlihantuottaja, joka ostaa porsaas kasvatukseen oman tilansa ulkopuolelta, arvostaa yleensä tervettä ja hyvin hoidettua eläinainesta, sillä huonoon eläinainekseen perustuva lihantuotanto ei ole kannattavaa.

Taulukko 10. Sikatalouden harjoittajien käsitykset eläinten hoidosta.

	Vastaajalla emakoita, kpl			Vastaajalla lihasikoja, kpl		
	1-29 %	30-49 %	yli 50 %	1-99 %	100-299 %	yli 300 %
Eläinten terveystarkkailu						
Erittäin tärkeä	39	67	58	56	58	54
Melko tärkeä	55	30	39	41	38	38
Ei tärkeä	4	4	2	2	5	5
Ei osaa sanoa/ei vastausta	3	1	1	1	0	3
Pikkuporsaiden hoito						
Erittäin tärkeä	51	76	74	77	54	71
Melko tärkeä	44	21	22	21	28	17
Ei tärkeä	4	3	3	1	13	10
Ei osaa sanoa/ei vastausta	2	0	1	1	5	1
Olkien tms. kuivikkeiden käyttö sikalassa						
Erittäin tärkeä	45	53	48	53	35	28
Melko tärkeä	38	38	43	41	45	46
Ei tärkeä	14	8	8	6	19	25
Ei osaa sanoa/ei vastausta	4	0	1	1	0	1

Nuorten eläinten hyvä hoito antaa mahdollisuuden korkealaatuisen sianlihan tuottamiselle taloudellisesti järkevällä tavalla. 13 % 100-300 sikapaikan lihan tuottajista ja 10 % yli 300 lihasikapaikan yrittäjistä ei pitänyt pikkuporsaiden hoitoa tärkeänä. Yleensä kyselyyn vastanneista tuottajista vain muutama prosentti ei pitänyt eläinten hoitoon ja terveyteen liittyviä asioita tärkeinä.

Kyselyyn vastanneet porsaiden tuottajat pitivät olkien tms. kuivikkeiden käyttöä sikalassa sitä tärkeämpänä mitä enemmän tilalla oli emakoita. Sianlihantuottajat pitivät kuivikkeiden käyttöä sitä tärkeämpänä mitä vähemmän tilalla oli eläimiä. Neljännes yli 300 lihasikapaikan ja viidennes 100-300 lihasikapaikan sikaloiden omistajista ei pitänyt kuivikkeiden käyttöä tärkeänä. Kaksi kolmannesta vastaajasta käytti lihasikalassa kuivikkeita. Emakkosikaloissa vastaava luku oli noin 90 %.

Sikatalousyrittäjät pitivät sikojen kuljetusmatkoja ja -menetelmiä tärkeinä sianlihan kysynnän kannalta (taulukko 11). Yli 100 sikapaikan sianlihantuottajista lähes kymmenesosa ja 13 % alle 30 emakon porsastuottajista ei pitänyt kuljetuksiin liittyviä asioita kovin tärkeinä. Sikatalousyrittäjien mielipide eläinten yksilöllisen hoidon merkityksestä sianlihan kysynnän kannalta oli melko voimakkaasti yhteydessä tilan eläinmäärään (taulukko 12). Eläinten yksilöllistä hoitoa pidettiin sitä tärkeämpänä mitä enemmän tilalla oli emakoita ja mitä vähemmän lihasikoja. Lähes viidesosa yli 300 lihasikapaikan sianlihantuottajista ja alle 30 emakon porsastuottajista ei pitänyt eläinten yksilöllistä hoitoa kovin tärkeänä.

Yrittäjät olivat enemmän rehujen lisäaineiden käytön puolella kuin sitä vastaan. Sen sijaan antibioottien käyttöä vastustettiin enemmän kuin puollettiin. Tuottajien mielipidettä kysyttiin myös sikalan ruokintajärjestelmien vaikutuksesta sianlihan kysyntään. Sikatalousyrittäjien mielestä sikalan ruokintajärjestelmät olivat sitä tärkeämpiä mitä enemmän vastaajalla oli lihasikoja ja mitä vähemmän emakkoja.

Taulukko 11. Sikatalouden harjoittajien käsitykset eläinten kuljetusmatkoista ja -menetelmistä.

	Vastaajalla emakoita, kpl			Vastaajalla lihasikoja, kpl		
	1-29 %	30-49 %	yli 50 %	1-99 %	100-299 %	yli 300 %
Erittäin tärkeä	48	55	50	60	43	47
Melko tärkeä	36	41	46	35	50	43
Ei tärkeä	14	4	3	4	7	8
Ei osaa sanoa/ei vastausta	2	0	1	0	0	1

Taulukko 12. Sikatalouden harjoittajien käsitykset eläinten hoidosta ja ruokinnasta.

	Vastaajalla emakoita, kpl			Vastaajalla lihasikoja, kpl		
	1-29 %	30-49 %	yli 50 %	1-99 %	100-299 %	yli 300 %
Eläinten yksilöllinen hoito						
Erittäin tärkeä	37	55	53	50	34	36
Melko tärkeä	42	40	42	40	54	44
Ei tärkeä	19	6	3	10	12	17
Ei osaa sanoa/ei vastausta	2	0	1	0	0	2
Sikalan ruokintajärjestelmät						
Erittäin tärkeä	18	14	30	18	23	33
Melko tärkeä	57	61	36	48	56	43
Ei tärkeä	27	24	35	33	21	23
Ei osaa sanoa/ei vastausta	3	1	1	1	0	1
Rehujen lisäaineet						
Erittäin tärkeä	27	34	31	32	37	35
Melko tärkeä	36	47	44	47	45	41
Ei tärkeä	31	18	19	16	17	23
Ei osaa sanoa/ei vastausta	6	2	5	4	1	1
Antibioottien käyttö kasvatuksessa						
Erittäin tärkeä	23	25	29	25	31	34
Melko tärkeä	25	7	11	15	11	14
Ei tärkeä	44	63	55	54	52	49
Ei osaa sanoa/ei vastausta	8	5	4	6	6	3

4.2.3. Kananmunien tuotanto

Tuottajien kantaa kysyttiin väitteeseen “häkkikanaloissa kanojen terveys on parempi” (taulukko 13). Häkkikanalatuotantoa harjoittavista kanatalousyrittäjistä väitettä puolsi yli 90 % ja lattiakanalatuotannon harjoittajista vajaa kolmannes. Noin kaksi kolmannelta lattiakanalatuottajista oli väitteestä osittain tai kokonaan eri mieltä. Väitteen kannatus nousi tilalla olleen kanamäärän kasvaessa.

Noin 90 % häkkikanalatuottajista ja 80 % lattiakanalatuottajista oli väitteen “häkkikanaloissa munakilon tuotantokustannus on pienempi” kanssa samaa mieltä. Väitteen kannatus nousi vastaajan kanalakoon kasvaessa. Noin neljännes lattiakanalatuottajista oli sitä mieltä, ettei tuotantomenetelmällä ole merkittävää vaikutusta tuotantokustannukseen. Häkkikanalatuottajista tätä mieltä oli vajaa kymmenesosa. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet häkkikanalatuottajat olivat sitä mieltä,

Taulukko 13. Tuottajien käsityksiä kananmunien tuotantomenetelmistä.

	Vastajaan tuotantosuunta			Kananmunantuotanto	
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Häkkikanala %	Lattiakanala %
"Tuotantomenetelmällä ei ole merkittävää vaikutusta kananmunan tuotantokustannukseen"					
Täysin samaa mieltä	9	11	12	4	6
Osittain samaa mieltä	19	9	17	4	16
Osittain eri mieltä	26	18	20	23	32
Täysin eri mieltä	30	38	37	65	38
Ei osaa sanoa/ei vastausta	16	24	13	4	9
"Häkkikanaloissa munakilon tuotantokustannus on pienempi"					
Täysin samaa mieltä	41	44	51	77	60
Osittain samaa mieltä	29	19	34	15	21
Osittain eri mieltä	8	5	2	2	3
Täysin eri mieltä	3	4	1	4	2
Ei osaa sanoa/ei vastausta	20	27	12	3	14
"Häkkikanaloissa työpanos on pienempi"					
Täysin samaa mieltä	46	51	55	83	62
Osittain samaa mieltä	25	18	31	14	20
Osittain eri mieltä	7	5	3	1	2
Täysin eri mieltä	3	3	0	0	2
Ei osaa sanoa/ei vastausta	19	23	11	3	14
"Häkkikanaloissa kanojen terveys on parempi"					
Täysin samaa mieltä	9	18	21	63	10
Osittain samaa mieltä	21	16	27	29	17
Osittain eri mieltä	26	18	24	5	29
Täysin eri mieltä	20	19	8	0	35
Ei osaa sanoa/ei vastausta	25	29	20	3	9
"Häkkikanaloissa kanat kärsivät ahtaudesta"					
Täysin samaa mieltä	35	29	27	6	64
Osittain samaa mieltä	30	33	30	21	23
Osittain eri mieltä	12	14	21	26	7
Täysin eri mieltä	6	8	7	43	6
Ei osaa sanoa/ei vastausta	16	15	14	4	0

että häkkikanaloissa ihmistyötä tarvitaan vähemmän kuin muissa tuotantomuodoissa. Noin 80 % lattiakanalatuottajista oli samaa mieltä.

Tuottajien näkemystä tiedusteltiin myös kanaa kohti varatusta tilasta häkkikanalassa. Heille esitettiin väite "häkkikanaloissa kanat kärsivät ahtaudesta". Lähes

Taulukko 14. Tuottajien käsitykset kanaa kohti varattavasta tilasta häkkikanalan häkissä.

	Vastaajan tuotantosuunta			Kananmunantuotanto	
	Maito	Naudanliha	Sika	Häkkikanala	Lattiakanala
	%	%	%	%	%
450 cm ²	0	2	1	7	2
480 cm ²	1	0	3	22	2
600 cm ²	6	2	5	21	4
800 cm ²	5	6	5	11	6
1000 cm ²	8	13	5	4	13
Enemmän	3	3	1	2	9
Ei osaa sanoa/ei vastausta	77	74	80	33	63

90 % lattiatuotantoa harjoittavista munantuottajista ja vajaa kolmannes häkkikanalatuottajista oli väitteestä samaa mieltä. Yli kaksi kolmannelta häkkikanalatuottajista ja hieman yli kymmenesosa lattiakanalatuottajista oliväitteestä eri mieltä. Väitteen kannatus laski voimakkaasti vastaajan kanamäärän kasvaessa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että noin kolmannes maidon-, naudanlihan- ja sianlihantuottajista oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Lähes kolmannes häkkikanalatuotantoa harjoittavista kananmunien tuottajista vastasi ”ei osaa sanoa” kysymykseen ”paljonko häkkikanalassa tulisi olla tilaa yhtä kanaa kohti” (taulukko 14). Kantaansa ei osannut kertoa 44 % lattiakanalatuottajista. Häkkikanalatuottajat kannattivat eniten pinta-aloja 480 cm² ja 600 cm².

Tuottajille esitettiin väite ”häkkikanaloille ei pitäisi myöntää investointitukia tulevaisuudessa” (taulukko 15). Lähes kaksi kolmannelta häkkikanalatuottajista ja vajaa 40 % lattiakanalatuottajista oli eri mieltä väitteestä. Väitteen vastustus nousi melko voimakkaasti vastaajan kanalakoon kasvaessa. Lähes kaikki häkkikanalatuottajat ja yli 80 % lattiakanalatuottajista oli sitä mieltä, että tuottajien pitäisi voida tulevaisuudessakin valita vapaasti tilalleen sopiva kananmunien tuotantomenetelmä. Kysely tehtiin ennen kuin oli tietoa eläinsuojeluasetuksen häkkikanalakiellosta.

Tuottajilta kysyttiin, pitäisikö Suomessakin siirtyä kananmunien tuotannossa häkkikanalatuotannolle vaihtoehtoisiin tuotantomenetelmiin Ruotsin mallin mukaisesti. Kysymykseen suhtauduttiin sitä enemmän kielteisesti mitä suurempi kanalakoko vastaajalla oli. 60 % häkkikanalatuottajista ja 12 % lattiakanalatuottajista oli kielteisellä kannalla.

Kananmunien tuottajilta kysyttiin, aikovatko he siirtyä häkkituotannosta lattiatuotantoon seuraavien viiden vuoden aikana. Häkkikanalatuottajista 13 % aikoo siirtyä häkkikanalatuotannosta lattiatuotantoon seuraavan viiden vuoden aikana. Tuottajien mielipidettä kysyttiin myös mahdollisen häkkikanalatuotannosta luopumisen siirtymäajasta (taulukko 15). Suurin osa häkkikanalatuotannon harjoit-

Taulukko 15. Tuottajien käsitykset kananmunien häkkituotannosta.

	Vastaajan tuotantosuunta			Kananmunantuotanto	
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Häkkikanala %	Lattiakanala %
"Tuottajien tulisi itse voida valita tilalleen sopiva tuotantomenetelmä"					
Samaa mieltä	72	77	76	95	82
Eri mieltä	14	9	14	4	18
Ei osaa sanoa/ei vastausta	14	14	10	1	0
"Häkkikanaloille ei tulisi myöntää investointitukia jatkossa"					
Samaa mieltä	43	33	39	29	47
Eri mieltä	35	42	42	60	39
Ei osaa sanoa/ei vastausta	22	26	19	12	13
"Ruotsissa ollaan luopumassa häkkikanaloista vuoteen 1999 mennessä. Pitäisikö myös Suomessa häkkikanaloissa siirtyä vaihtoehtoisin kananmunien tuotantomenetelmiin?"					
Pitäisi siirtyä	44	36	27	36	73
Ei pitäisi siirtyä	24	32	32	60	12
Ei vastausta	33	32	41	5	15
"Kananmunien tuotantoa pitäisi voida harjoittaa Suomessa nykyisillä menetelmillä myös jatkossa"					
Samaa mieltä	71	71	77	97	63
Eri mieltä	18	14	15	2	29
Ei osaa sanoa/ei vastausta	11	15	8	1	8
"Suomessa pitäisi luopua häkkikanaloista yhden vuoden siirtymäajalla"					
Samaa mieltä	25	20	25	3	39
Eri mieltä	61	61	63	97	54
Ei osaa sanoa/ei vastausta	14	19	12	0	7
"Suomessa pitäisi luopua häkkikanaloista viiden vuoden siirtymäajalla"					
Samaa mieltä	36	30	31	8	38
Eri mieltä	47	51	56	91	43
Ei osaa sanoa/ei vastausta	17	19	13	1	19
"Suomessa pitäisi luopua häkkikanaloista kymmenen vuoden siirtymäajalla"					
Samaa mieltä	44	41	48	18	53
Eri mieltä	37	37	36	73	25
Ei osaa sanoa/ei vastausta	19	22	16	9	21
"Miten häkkikanaloissa tuotetut munat menestyvät vaihtoehtoisin tuotantomenetelmin tuotettuihin muniin verrattuna Suomen markkinoilla?"					
Paremmiin	7	6	8	15	5
Yhtä hyvin	29	28	31	69	32
Heikommin	22	26	17	11	41
Ei osaa sanoa/ei vastausta	42	40	44	5	22
"Miten häkkikanaloissa tuotetut munat menestyvät vaihtoehtoisin tuotantomenetelmin tuotettuihin muniin verrattuna muiden EU-maiden markkinoilla?"					
Paremmiin	7	9	8	13	6
Yhtä hyvin	19	21	24	48	21
Heikommin	23	20	21	21	41
Ei osaa sanoa/ei vastausta	51	50	47	18	32

tajista suhtautui kielteisesti kaikkiin esitettyihin siirtymäaikoihin (1, 5 ja 10 vuotta) ja oli sitä mieltä, että tulevaisuudessa pitäisi voida käyttää nykyisiä tuotantomenetelmiä. Yhden vuoden siirtymäaikaa kannatti muutama prosentti häkkikanalatuottajista ja 39 % lattiakanalatuottajista. 18 % häkkikanalatuottajista ja 53 % lattiakanalatuottajista kannatti kymmenen vuoden siirtymäaikaa.

Häkkikanalatuottajista noin 80 % ei harkinnut siirtyvänsä itse lattiatuotantoon.

Taulukko 16. Tuottajien käsitykset häkkituotannolle vaihtoehtoisin menetelmin tuotettujen munien menekkiin vaikuttavista tekijöistä: "Kuinka paljon vaihtoehtoisin menetelmin tuotettujen kananmunien menekki riippuu seuraavista tekijöistä?"

	Vastaajan tuotantosuunta			Kananmunantuotanto	
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Häkkikanala %	Lattiakanala %
Vähittäishinnasta					
Paljon	65	70	72	77	68
Ei kovin paljon	14	11	12	14	25
Ei lainkaan	5	1	3	6	5
Ei osaa sanoa/ei vastausta	17	18	13	2	2
Munien saatavuudesta vähittäiskaupoista					
Paljon	69	75	72	80	85
Ei kovin paljon	9	8	11	17	5
Ei lainkaan	4	1	4	2	4
Ei osaa sanoa/ei vastausta	17	16	13	1	6
Mainonnasta					
Paljon	61	67	72	82	85
Ei kovin paljon	17	14	10	16	9
Ei lainkaan	5	1	4	1	4
Ei osaa sanoa/ei vastausta	17	17	13	1	2
Yleisestä mielipiteen muodostumisesta kananmunien tuotannon menetelmiä kohtaan					
Paljon	65	73	74	77	91
Ei kovin paljon	12	9	10	21	5
Ei lainkaan	5	2	3	1	4
Ei osaa sanoa/ei vastausta	19	16	12	1	1
Pakkaamojen myyntistrategioista					
Paljon	58	63	68	68	75
Ei kovin paljon	14	19	13	21	5
Ei lainkaan	7	1	4	10	11
Ei osaa sanoa/ei vastausta	20	17	15	1	9

Lattiatuotantoon siirtyminen omalla tilalla oli sitä kiinnostavampi vaihtoehto mitä pienempi vastaajan kanalakoko oli.

Tuottajien mielipidettä tiedusteltiin häkkikanaloissa tuotettujen munien kilpailuaseman muodostumisesta markkinoilla vaihtoehtoisin tuotantomenetelmin tuotettuihin muniin verrattuna (taulukko 15). Häkkikanalatuottajat luottavat tuotteidensa yhtä hyvään menestymiseen kotimaisilla markkinoilla. Lattiakanalatuotannossa munia tuottavat yrittäjät uskoivat enemmän häkkikanaloissa tuotettujen munien heikompaan menestymiseen sekä kotimaassa että muualla. Suurin osa häkkikanalatuottajista uskoi tuotteidensa menestyvän yhtä hyvin vaihtoehtoisin menetelmin tuotettuihin muniin verrattuna muiden EU-maiden markkinoilla. Häkkikanaloissa tuotettujen munien uskottiin menestyvän yhtä hyvin tai paremmin vaihtoehtoisin menetelmin tuotettuihin muniin verrattuna sitä enemmän mitä suurempi vastaajan kanalakoko oli.

Tuottajilta kysyttiin, kuinka paljon vaihtoehtoisin menetelmin tuotettujen munien menekki riippuu eräistä markkinaympäristön tekijöistä (taulukko 16). Kanamunia häkeissä tuottavat yrittäjät pitivät tärkeimpänä munien vähittäishintaa ja yleisen mielipiteen muodostumista kananmunien tuotannon menetelmiä kohtaan. Mainontaa pidettiin lähes yhtä tärkeänä menekin osatekijänä. Lattiatuotannon harjoittajat pitivät tärkeimpänä vaihtoehtoisin menetelmin tuotettujen munien saatavuutta vähittäiskaupoista. Seuraavaksi tärkeimpänä pidettiin yleisen mielipiteen muodostumista tuotannon menetelmiä kohtaan, mainontaa ja sen jälkeen vähittäishintaa. Molemmat tuottajaryhmät pitivät kananmunapakkaamojen myyntistrategioiden merkitystä melko vähäisenä. Suurempien kanaloiden omistajat pitivät kananmunien vähittäishintaa tärkeämpänä tekijänä kuin pienempien kanaloiden omistajat, kun taas pienempien kanaloiden omistajat pitivät mainontaa tärkeämpänä kuin suurempien kanaloiden omistajat. Pienimmässä alle 600 kanan kanaloiden ryhmässä 10-17 % kananmunien tuottajista ei osannut ottaa kantaa markkinaympäristön tekijöiden vaikutukseen vaihtoehtomunien menekkiin. Sitä vastoin suurimpien kanaloiden omistajien ryhmässä ei ollut lainkaan "en osaa sanoa"-vastauksia.

5. Tuottajien toimintavaihtoehdot ja muutoshalukkuus toimintaympäristön muuttuessa

Häkkituotannosta lattiatuotantoon siirtyminen lisää ruotsalaisen tutkimuksen mukaan munakilon tuotantokustannusta 20-30 % (Hoffman ja Andersson 1996). Saman tutkimuksen mukaan vuonna 1994 lattiatuotannossa tuotettujen munien osuus kananmunamarkkinoista oli Ruotsissa 5 %. Lattiatuotettuja munia ostaneet kuluttajat olivat valmiita maksamaan niistä 3-4 Ruotsin kruunun suuruisen lisähinnan. Kuitenkin suurin osa kuluttajista osti halvempia häkkikanaloissa tuotettuja munia. Nämä kuluttajat ratkaisevat Ruotsissa tuotetun kananmunan tulevaisuu-

den, jos häkkikanalakiello toteutuu vuonna 1999.

Hoffmanin ja Anderssonin (1996) mukaan kustannukset siirtymisestä häkkituotannosta lattiatuotantoon katetaan, mikäli kuluttajat ovat halukkaita maksamaan ylimääräiset 2,00-2,20 kruunua Ruotsissa tuotetusta kananmunakilosta. Tällöin Ruotsin kananmunatuotanto voitaisiin säilyttää vuoden 1994 tasolla. Tutkijat korostavat, että hintatarkasteluun liittyy useita epävarmuustekijöitä. Niistä tärkeimpiä on kuluttajien jatkuvasti muuttuva suhtautuminen eläintuotannon eettisten tekijöiden merkitykseen elintarvikkeen valinnassa. Lisäksi Ruotsiin tulevaisuudessa tuotavien ulkomaisten kananmunien hintaa on vaikea ennustaa.

Kyselyä tehtäessä (huhtikuu 1996) kananmunan tuottajahinta oli 4,17 mk/kg. Valtaosa tuottajista katsoi, että tuottajahinnan olisi oltava yli 5 mk/kg, jopa yli 10 mk/kg, ennen kuin kannattaisi harkita tuotantotavan muuttamista (taulukko 17). Kysymykseen häkkituotannon lopettamisen kynnyksestä oli mahdollista vastata myös arvioimalla prosenttimäärä, jonka verran kilohinnan pitäisi olla suurempi kuin nykyinen hinta. Noin kolmannes häkkituotantoa harjoittavista munantuottajista oli 20-50 %:n suuruisen hinnanlisäyksen kannalla.

Tuottajien toimintamalleja tiedusteltiin tilanteessa, jossa heidän nykyisen tuotantomuotonsa kannattavuus laskisi pysyvästi 20 % nykyiseen verrattuna (taulukko 18). Lähes kolmannes maidontuottajista pyrki alentamaan tuotantokustannuksia. Tuotannosta luopuisi 22 % maidontuottajista ja 37 % naudanlihantuottajista. Seuraavaksi eniten naudanlihantuottajien kannatusta sai tuotantokustannusten alentaminen. Parsinavetassa maitoa tuottavat yrittäjät kannattivat eniten kustannusten alentamista. Tuotannosta luopuminen oli seuraavaksi kannatetuin vaihto-

Taulukko 17. Munantuottajien käsitys siitä, mikä häkkikanalalle vaihtoehtoisella tuotantomenetelmällä tuotettavan munan tuottajahinnan pitäisi olla, jotta olisi perusteltua investoida tuotantomenetelmän muuttamiseksi.

	Vastaajalla häkkikanala %	Vastaajalla häkki- tai lattiakanala Kanoja tilalla, kpl		
		alle 600 %	600-1999 %	yli 2000 %
Tuottajahinta, mk/kg				
Alle 5 mk/kg	11	5	19	20
5-10 mk/kg	39	15	44	32
Yli 10 mk/kg	20	5	9	17
Ei vastausta	30	75	28	32
Tuottajahinta verrattuna nykyiseen				
0-20 % korkeampi	2	1	3	0
20-50% korkeampi	32	24	27	33
Yli 50% korkeampi	16	11	11	25
Ei vastausta	50	64	59	42

ehto tässä ryhmässä. Pihattotuottajat aikoivat alentaa kustannuksia ja laajentaa tuotantoa. Tuotannon laajentamista harkitsi kolmannes pihattotuottajista, kun taas parsinavettojen omistajista tuotantoa laajentaisi alle kymmenesosa. Tuotannosta luopumista pidettiin sitä todennäköisempänä vaihtoehtona mitä pienempi vastaajan karjakoko oli. Kustannusten alentamismvaihtoehtoa pidettiin sitä todennäköisempänä, mitä suurempi vastaajan karjakoko oli. Tuotantomenetelmän muuttamismvaihtoehdon valitsisi 3-6 % eri tuotantosuuntien maatalousyrittäjistä.

Sikatalousyrittäjien ryhmässä niukka enemmistö alentaisi kustannuksia. Seuraavaksi eniten saivat kannatusta tuotannosta luopuminen. Porsaiden tuottajien sekä sianlihan tuottajien ryhmissä halukkuus tuotannosta luopumiseen väheni tilan eläinmäärän kasvaessa. Kustannusten alentamista pidettiin sitä parempana vaihtoehtona mitä enemmän tilalla oli emakoita ja lihasikoja. 40 % munantuottajista vastasi

Taulukko 18. Tuottajien toimintavaihtoehdot kotieläintuotannon kannattavuuden tai päätuotteen tuottajahinnan laskiessa.

	Vastaajan tuotantosuunta			
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Kana %
Kannattavuus laskee pysyvästi 20 % nykyisestä				
Kotieläintuotantoa jatketaan ennallaan	16	15	11	14
Tuotantoa supistetaan	4	3	1	7
Tuotannosta luovutaan	22	37	23	40
Tuotantoa laajennetaan samalla tuotantomenetelmällä	9	6	11	7
Kustannuksia pyritään alentamaan	32	26	25	14
Tuotantomenetelmää muutetaan	3	3	5	6
Ei osaa sanoa/ei vastausta	14	10	24	12
Päätuotteen tuottajahinta laskee pysyvästi 20% nykyisestä				
Korvataan palkkatyön osuutta omalla työllä	5	2	3	4
Vähennetään oman työn määrää vain välttämättömiin tehtäviin eläinten hoidossa	7	7	4	10
Siirrytään laajaperäisempään tuotantoon	8	6	3	8
Lisätään oman tilan rehuntuotantoa	5	11	11	10
Lisätään rehuviljaostoja viljailoilta	4	10	10	7
Siirrytään ulkomaisiin rehuihin	1	1	5	6
Lisätään eläinmäärää entisissä tiloissa	8	9	7	5
Pyritään nostamaan tuotostasoa ja tehostamaan tuotantoa	28	23	34	20
Luovutaan suunnitelluista investoinneista	34	30	19	22
Ei osaa sanoa /ei vastausta	-	1	4	8

luopuvansa tuotannosta. Kananmunien tuottajat harkitsisivat kysytyssä tilanteessa tuotannosta luopumista selvästi enemmän kuin muiden tuotantosuuntien yrittäjät. Lähes puolet häkkikanalatuottajista luopuisi tuotannosta kannattavuuden laskiessa 20 %. Vajaa kolmannes lattiakanalatuottajista luopuisi tuotannosta tai jatkaisi tuotantoa ennallaan.

Alueittain tarkasteltuna tuotannosta luopuminen oli yleisin vastaus eteläisimmällä A- ja pohjoisimmilla C2P- C4 -tukialueilla. Kustannusten alentajia oli eniten C1- ja C2 -alueilla. B-tukialueella oli eniten yrittäjiä, jotka jatkaisivat tuotantoa ennallaan. Tuotannosta luovuttaisiin ensisijaisesti pienillä tiloilla. Suurimmassa, yli 30 peltotehtaan tilakokoluokassa vastauksena oli useimmin tuotantokustannusten alentaminen ja tuotannosta luopuminen sekä tuotannon laajentaminen. Tuotannon supistamis- ja tuotantomenetelmän muuttamisvaihtoehtojen kannatus oli kaikilla tavoin tarkasteltuna viiden prosentin luokkaa.

Tuottajilta kysyttiin toimintavaihtoehtoja tuotantokustannusten alentamisen suhteen tilanteessa, jossa tuotantos suunnan päätuotteen tuottajahinta laskee pysyvästi 20 % nykyisestä. Tuotostason nostamishalukkuus lisääntyi voimakkaasti viljelyssä olevan peltoalan kasvaessa. Eläinmäärän kasvattamista olemassa olevissa tiloissa harkittiin enemmän suurilla kuin pienillä tiloilla. Investoinneista luopumista harkitsivat enemmän pienten kuin suurten tilojen yrittäjät. Suoraan viljantuotantotiloilta tapahtuvien rehuviljaostojen lisäämishalukkuus kasvoi etelästä pohjoiseen siirryttäessä. Tuotostason nostaminen ja eläinmäärän lisääminen oli toimintastrategiana useammin etelässä kuin pohjoisessa. Laajaperäiseen tuotantoon (esim. eettinen tai luonnonmukainen tuotanto) siirtyisi kaikkien tuotantosuuntien yrittäjistä 3-8 %.

Kolmannes maidontuottajista luopuisi investoinneista maidon tuottajahinnan laskiessa 20 %. Seuraavina vaihtoehtoina olivat tuotostason nostaminen, oman tilan rehuntuotannon lisääminen ja rehuviljan hankinnan lisääminen suoraan viljanviljelytiloilta. Investoinneista luopuisivat useimmin yrittäjät, joiden karjako oli pieni. Suurempien karjojen omistajat suosivat tuotostason nostamista ja tilan oman rehuntuotannon lisäämistä. Parsinavetoissa maitoa tuottavat yrittäjät harkitsisivat useimmin investoinneista luopumista ja tuotostason nostoa. Enemmistö pihattotuottajista aikoi nostaa tuotostasoa. Pihattotuottajat aikovat myös lisätä tilan omaa rehuntuotantoa ja lisätä eläinmäärää jo olemassa olevissa tiloissa. Naudanlihantuottajien ryhmässä eniten kannatusta saivat investoinneista luopuminen ja tuotostason nosto.

Sikatiloilla tuotostason nostaminen ja investoinneista luopuminen olivat sitä suosituimpia vaihtoehtoja mitä enemmän tilalla oli emakoita. Tilan oman rehuntuotannon lisääminen kiinnosti sitä enemmän mitä enemmän tilalla oli lihasikoja. Kananmunantuottajien ryhmässä tuotostason nostamista suosi kolmannes sekä häkki- että lattiakanalatuottajista. Lähes puolet lattiakanalatuottajista luopuisi investoinneista kun taas tätä mieltä oli viidennes häkkikanalatuottajista.

6. Tuottajien ja kuluttajien näkemyksiä eettisten tuotantomenetelmien vaikutuksista elintarvikkeiden kysyntään

Tuottajille ja kuluttajille esitettiin kysymyksiä kotieläintuotannon eettisten tuotantomenetelmien vaikutuksesta elintarvikkeiden kysyntään. Kyselyyn vastanneet 1094 kuluttajaa ryhmiteltiin asuinpaikkakunnittain ja elämänvaiheittain. Viidennes vastanneista kuluttajista oli ammattiryhmältään työntekijöitä, seuraavaksi eniten oli alempia toimihenkilöitä, eläkeläisiä, opiskelijoita ja työttömiä. Vastanneista kuluttajista 4 % oli maatalousyrittäjiä, joten myös elintarvikkeiden tuottajien näkökulma oli kuluttajien mielipiteissä vähäisesti edustettuna. On myös syytä ottaa huomioon, että kaikki kyselyyn vastanneet maatalousyrittäjät ovat kuluttajia omissa kotitalouksissaan, vaikka kyselyssä heidän mielipiteitään tarkastellaan lähinnä elintarvikkeiden alkutuottajina.

Kuluttaja-aineiston luokittelutekijänä oli lisäksi myös vastaajan kotitaloudessa päivittäistavaroihin käytetty rahamäärä kuukaudessa. Tekstissä käytetään myöhemmin päivittäistavaroihin kuukaudessa käytetyn rahamäärän yhteydessä käsitteitä pieni (600-1000 mk), keskimääräinen (1001-3000 mk) ja runsas (3001-4000 mk ja yli 4000 mk) rahamäärä. Kuluttajataloudessa päivittäistavaroihin käytetyn rahan määrä kasvoi talouden henkilöluvun ja tulojen mukaan. Pienen rahankäytön ryhmässä oli korkein peruskoulutustaso (eniten ylioppilastutkinnon suorittaneita). Tässä ryhmässä oli enemmän nuoria ja varttuneita kuluttajia kuin muissa ryhmissä. Matalin peruskoulutustaso (vähiten ylioppilastutkinnon suorittaneita) oli eniten päivittäistavaroihin rahaa käyttävässä ryhmässä (yli 4000 mk). Liitteessä 3 esitetään tietoja kyselyyn vastanneista kuluttajista.

Tuottajille ja kuluttajille esitettiin väite "kaupoissa pitäisi olla tarjolla eri menetelmin tuotettuja tuotteita". Eri tuotantomenetelmillä tuotettujen eläinperäisten elintarvikkeiden saatavuus vähittäiskaupoista oli tuottajien mielestä hieman tärkeämpää kuin kuluttajien mielestä (taulukko 19). Erityisesti pienempien tilojen tuottajat pitivät eri tuotantomenetelmillä tuotettujen elintarvikkeiden saatavuutta tärkeänä. Tällaisia tuotteita halusivat kaupan valikoimiin erityisesti kaupungeissa asuvat, nuoret ja eläkeläiset. Päivittäistavaroihin kuukaudessa vähän tai kohtuullisesti rahaa käyttävät kuluttajat odottivat muita useammin näitä tuotteita myyntiin.

Tuottajilta ja kuluttajilta kysyttiin elintarvikkeen tuotantomenetelmän vaikutusta ostopäätöksen tekoon siinä tapauksessa, että eettinen tuote on saatavilla. Kuluttajat pitivät eettisen tuotantomenetelmän vaikutusta ostopäätökseen suurempana kuin tuottajat. Pääkaupunkiseudulla asuvat, keski-ikäiset perheelliset sekä eläkeläiskuluttajat valitsisivat eettiset tuotteet, jos niitä olisi saatavilla. Samoin toimisivat vähän tai keskimääräisesti päivittäistavaroihin rahaa käyttävät kuluttajat.

Vaikka nuoret kuluttajat haluavatkin eettisiä tuotteita kauppojen valikoimiin, heidän kohdallaan elintarvikkeen tuotantomenetelmällä ei ole kovin suurta vaikutusta ostopäätökseen. Lisäksi nuorten omassa taloudessaan asuvien kuluttajien

Taulukko 19. Tuottajien ja kuluttajien käsitykset kotieläintalouden tuotantomenetelmien vaikutuksesta elintarvikkeiden kysyntään.

	Tuottajat, tuotantosuunta				Kuluttajat
	Maito %	Naudanliha %	Sika %	Kana %	%
"Kaupoissa pitäisi olla tarjolla eri menetelmin tuotettuja tuotteita"					
Samaa mieltä	73	79	78	79	73
Eri mieltä	17	16	18	16	5
Ei osaa sanoa/ei vastausta	9	5	4	6	12
"Tuotantomenetelmä ratkaisee ostopäätöksen, jos vaihtoehtoisesti tuotettuja tuotteita on saatavilla"					
Samaa mieltä	61	68	67	45	73
Eri mieltä	30	28	28	51	13
Ei osaa sanoa/ei vastausta	9	7	5	5	15
"Kotieläintuotteiden tuotantotapaan ei yleensä kiinnitetä huomiota ostopäätöstä tehtäessä"					
Samaa mieltä	68	71	69	84	75
Eri mieltä	26	24	28	14	15
Ei osaa sanoa/ei vastausta	6	5	3	1	9
"Useimmiten ostetaan halvimpia tuotteita, eli hinta ratkaisee ostopäätöksen"					
Samaa mieltä	75	79	83	94	81
Eri mieltä	19	16	16	5	13
Ei osaa sanoa/ei vastausta	5	6	2	2	6
"Kotimaiset tuotteet säilyttävät suosionsa"					
Samaa mieltä	88	89	89	96	88
Eri mieltä	8	7	9	4	6
Ei osaa sanoa/ei vastausta	4	4	1	0	5
"Kuluttaja erottaa ainoastaan täysin luonnonmukaisen tuotannon tehotuotannosta"					
Samaa mieltä	47	52	45	44	35
Eri mieltä	41	39	52	35	39
Ei osaa sanoa/ei vastausta	12	10	4	21	26
"Minkä väestöryhmän keskuudessa eläinten hyvinvoinnin erityisesti huomioon ottavalla tavalla tuotetut kotieläintuotteet saavat kasvavaa suosiota?"					
Erityisesti nuoret	20	24	33	27	19
Yleensä keski-ikäiset	2	6	2	3	1
Yleensä palkansaajaväestö	4	5	5	8	5
Koulutettu väestö	26	21	17	20	29
Harvat erityisryhmät	20	18	22	26	25
Vanhempi väki	3	4	2	6	
Kaikki väestöryhmät	15	15	14	6	10
Tuotantomenetelmällä ei ole lainkaan merkitystä	3	3	4	2	1
Ei vastausta	7	4	1	2	10

ryhmissä kuudesosa ei osannut kertoa mielipidettään elintarvikkeen tuotantomenetelmän vaikutuksesta ostotilanteessa.

Niin tuottajista kuin kuluttajistakin lähes kolme neljännestä oli sitä mieltä, että kotieläintuotteiden tuotantotapaan ei yleensä kiinnitetä huomiota ostopäätöstä tehtäessä. Tuotantomenetelmän merkitsemättömyys oli hieman suurempi kuluttajien kuin tuottajien mielestä. Eteläisen Suomen tuottajat kannattivat väitettä enemmän kuin muiden alueiden tuottajat. Runsaasti päivittäistavaroihin rahaa käyttävät kuluttajat olivat muita enemmän sitä mieltä, että tuotantotapaan ei kiinnitetä huomiota ostopäätöstä tehtäessä. Kuluttajia, jotka eivät osanneet kertoa mielipidettään, oli eniten nuorten ryhmissä.

Hinta on sekä tuottajien että kuluttajien mielestä ratkaiseva ostopäätöksen teossa (vrt. Pohjonen 1996). Molemmissa ryhmissä keskimääräiset mielipiteet jakautuivat melko samalla tavalla. Tuottajien ryhmässä puolet sika- ja kanatalousyrittäjistä oli täysin samaa mieltä väitteen "hinta ratkaisee ostopäätöksen" kanssa. Hinta oli ratkaiseva enemmän suurten kuin pienten tilojen tuottajien mielestä. Etelä-Suomen tuottajat pitivät hintaa ratkaisevampana tekijänä kuin muut tuottajat. Kuluttajien ryhmässä suurin osa halpojen tuotteiden kannattajista löytyi suurista kaupungeista. Perheelliset kuluttajat pitivät hintaa valintaperusteena useammin kuin perheettömät. Elintarvikkeiden edullisuutta arvostivat sekä vähän että runsaasti päivittäistavaroihin rahaa käyttävät kuluttajat, joista jälkimmäiset arvostivat edullisuutta edellisiä enemmän.

Yhdeksän kymmenestä tuottajasta ja kuluttajasta uskoi kotimaisten elintarvikkeiden säilyttävän suosionsa tulevaisuudessa (taulukko 19). Kuluttajien luottamus asiaan vaikuttaa hieman vahvemmalta kuin tuottajien. Tuottajista epäilevimmin asiaan suhtautuivat naudanlihantuottajat ja sikatalousyrittäjät. Maidontuottajista kotimaisten tuotteiden suosion säilymiseen luottivat eniten pienemmällä eläinmäärällä parsinavetoissa maitoa tuottavat yrittäjät. Sikatalousyrittäjät uskoivat kotimaisten tuotteiden suosioon sitä vankemmin mitä suurempi tilan eläinmäärä oli. Lattiakanaloissa munia tuottavat kanatalousyrittäjät luottivat kotimaisten elintarvikkeiden suosion säilymiseen enemmän kuin häkkikanalatuotannon harjoittajat.

Kuluttajista kotimaisten tuotteiden suosion säilymistä epäilivät eniten suhteellisen paljon rahaa päivittäistavaroihin käyttävät. Kotimaisten elintarvikkeiden suosion säilymiseen uskottiin enemmän kaupungeissa kuin maaseudulla. Perheelliset kuluttajat luottivat kotimaisuuteen enemmän kuin perheettömät. Usko kotimaisten elintarvikkeiden suosion säilymiseen lisääntyi voimakkaasti siirryttäessä nuoremista vanhempiin ikäryhmiin. Vanhempien ikäryhmien kuluttajat pitivät elintarvikkeen tuotantomenetelmää ja kotimaisuutta yleisesti tärkeämpänä kuin muut kuluttajat. Forsman (1996) havaitsi liha-alan pienyrityksiä koskevassa tutkimuksessaan, että juuri keski-ikäiset ja eläkeläiskuluttajat sekä perheet ovat kotimaisten korkealaatuisten lihatuotteiden suoramyynnin tyypillisimpiä asiakkaita.

Kuluttajien keskuudessa saattaa esiintyä epätietoisuutta siitä, mitä eri tuotan-

tomenetelmät maataloudessa oikeastaan tarkoittavat. Varsinkin luonnonmukaisesta "luomu" -tuotannosta on viime vuosina tiedotettu voimakkaasti. Integroitu tuotanto on vielä varsin uusi asia. Väite "kuluttaja erottaa ainoastaan täysin luonnonmukaisen tuotannon tehotuotannosta" jakoi mielipiteet sekä tuottajien että kuluttajien keskuudessa lähes tasan puolesta ja vastaan. Kuluttajien keskuudessa väitteen puolesta oli kuitenkin hieman enemmän vastaajia kuin väitettä vastaan. Perheelliset kuluttajat olivat vankimmin sitä mieltä, että tavanomaisesta tehokkaasta kotieläintuotannosta poikkeava tuotantotapa erottuu, vaikka ei olisikaan kyseessä täysin luonnonmukainen tuotanto. Keskimäärin neljännes kuluttajista ei osannut ottaa kantaa väitteeseen. Epätietoisuutta oli eniten suurissa kaupungeissa ja nuorten kuluttajien keskuudessa. Kaikkein epätietoisimpia olivat suhteellisen paljon päivittäistavaroihin rahaa käyttävät kuluttajat. Tuottajista epätietoisuus oli suurinta kanatalousyrittäjien keskuudessa.

Tuottajat ja kuluttajat olivat samaa mieltä siitä, että kotieläintuotteiden tuotantomenetelmällä on merkitystä. Molempien ryhmien mielestä eettisten elintarvikkeiden ostajia ovat tulevaisuudessa nuoret ja koulutettu väestö. Eettisiä elintarvikkeita pidettiin harvojen erityisryhmien suosimina. Tätä mieltä oli yli puolet kanatalousyrittäjistä. Väite sai kannatusta sitä enemmän, mitä tavanomaisemmilla menetelmillä (esim. parsinavetta), suuremmilla eläinmäärillä ja suuremmilla peltopinta-aloilla tuotantoa harjoitettiin. Lisäksi tuottajat pitivät eettisiä elintarvikkeita sitä enemmän harvojen erityisryhmien suosimina, mitä etelämmässä tila sijaitisi. Kuitenkin noin 10 % sekä tuottajista että kuluttajista oli sitä mieltä, että eettisten elintarvikkeiden suosio kasvaa kaikkien väestöryhmien keskuudessa. Tätä vaihtoehtoa kannattivat erityisesti maidon- ja naudanlihantuottajat ja pienten tilojen maatalousyrittäjät. Kuluttajista tätä vaihtoehtoa kannattivat varsinkin nuoret perheet, keski-ikäiset perheettömät ja eläkeläiset. Ikäryhmittäin (nuoret, keski-ikäiset, varttuneet) oltiin sitä mieltä, että eettisten elintarvikkeiden suosio kasvaa erityisesti omassa ikäryhmässä.

Tuottajilta ja kuluttajilta kysyttiin tuotantomenetelmän merkitystä kotieläintuotteiden tuotannossa ja tuotantomenetelmän vaikutusta tuotteiden kysyntään lähitulevaisuudessa (taulukot 20 ja 21). Kuluttajien mielestä tuotantomenetelmällä oli kaikissa kysytyissä tuotantosuosunnissa suurempi merkitys kuin tuottajien mielestä, mikä osaltaan kertoo kuluttajien periaatteellisesta kiinnostuksesta kotieläintuotannon eettisyyttä kohtaan. Tuottajien mielipiteissä heijastui usko nykyisten tuotantomenetelmien eettisesti hyväksi katsottuun tasoon. Oman tilan tuotantorakennustyypin jakoi maidontuottajien mielipiteet. Pihatossa maitoa tuottavien yrittäjien mielestä tuotantomenetelmällä oli maidontuotannossa enemmän merkitystä kuin parsinavetassa maitoa tuottavien yrittäjien mielestä. Pienempien karjojen omistajat pitivät tuotantomenetelmää merkityksellisempänä kuin suurempien karjojen omistajat. Eteläisempien alueiden tuottajat pitivät tuotantomenetelmän merkitystä maidontuotannossa vähäisempänä kuin pohjoisempien alueiden tuottajat.

Taulukko 20. Maidon ja naudanlihan tuotantomenetelmän merkitys tuottajien ja kuluttajien näkökulmasta.

	Tuottajat, tuotantosuunta ja navettatyyppi					Kuluttajat
	Maito	Maito	Naudanliha	Sika	Kana	
	parsi	pihatto				
	%	%	%	%	%	%
"Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä maidontuotannossa"						
Täysin samaa mieltä	19	4	13	13	11	28
Osittain samaa mieltä	33	60	40	28	18	43
Osittain eri mieltä	27	29	32	36	29	12
Täysin eri mieltä	15	4	5	13	14	3
Ei osaa sanoa/ei vastausta	7	4	9	9	28	13
"Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä naudanlihantuotannossa"						
Täysin samaa mieltä	21	4	13	14	9	33
Osittain samaa mieltä	36	60	40	38	25	42
Osittain eri mieltä	27	29	32	28	29	9
Täysin eri mieltä	8	4	5	11	10	2
Ei osaa sanoa/ei vastausta	9	4	9	9	27	13

Taulukko 21. Sianlihan ja kananmunan tuotantomenetelmän merkitys tuottajien ja kuluttajien näkökulmasta.

	Tuottajat, tuotantosuunta					Kuluttajat
	Maito	Naudanliha	Sika	Häkki-kanala	Lattia-kanala	
	%	%	%	%	%	%
"Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä sianlihantuotannossa"						
Täysin samaa mieltä	21	17	20	13	34	34
Osittain samaa mieltä	36	48	49	24	42	42
Osittain eri mieltä	26	26	21	27	9	9
Täysin eri mieltä	6	2	7	10	2	2
Ei osaa sanoa/ei vastausta	11	8	3	26	13	13
"Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä kananmunantuotannossa"						
Täysin samaa mieltä	24	20	17	11	30	27
Osittain samaa mieltä	45	39	45	40	53	42
Osittain eri mieltä	15	23	24	32	4	12
Täysin eri mieltä	6	9	7	13	9	4
Ei osaa sanoa/ei vastausta	10	9	6	4	3	15

Tuottajien mielestä tuotantomenetelmällä oli eniten merkitystä kanataloudessa ja seuraavaksi eniten sikataloudessa. Kuluttajien mielestä tuotantomenetelmällä oli enemmän merkitystä sian- ja naudanlihantuotannossa ja vähemmän merkitystä maidon- ja kananmunien tuotannossa. Kyselyä tehtäessä brittiläisen nautakarjatalouden tautiskandaali (BSE) oli tiedotusvälineissä paljon esillä, ja tällä lienee oma vaikutuksensa siihen, että kuluttajat painottivat tuotantomenetelmän merkitystä erityisesti lihantuotannossa. Tuottajien piirissä keskusteltiin paljon kananmunien häkkituotannosta, koska asia oli esillä eläinsuojelulainsäädännön valmistelun yhteydessä.

Etelässä asuvat tuottajat pitivät kananmunantuotannon menetelmiä tärkeäimpinä tuotteiden kysynnän kannalta kuin pohjoisempien alueiden tuottajat. Lähes puolet häkkikanalatuotantoa harjoittavista kanatalousyrittäjistä oli sitä mieltä, ettei tuotantomenetelmällä ole erityistä merkitystä kananmunien tuotannossa. Tämän näkökannan osuus nousi tilalla olevan kanamäärän kasvaessa. Yli kolme neljänneistä lattiakanalatuotantoa harjoittavista kanatalousyrittäjistä oli sitä mieltä, että tuotantomenetelmällä on erityinen merkitys kananmunien tuotannossa.

Taulukko 22. Elintarvikeketjun eri osien merkitys eettisten tuotteiden saattamisessa markkinoille.

	Tuottajan tuotantosuunta				Kuluttajat
	Maito	Naudanliha	Sika	Kana	
	%	%	%	%	%
Elintarviketeollisuus					
Tärkeä	82	80	86	72	75
Ei tärkeä	12	16	8	22	9
Ei osaa sanoa/ei vastausta	6	3	6	7	16
Kauppa					
Tärkeä	81	81	84	78	75
Ei tärkeä	12	15	10	17	11
Ei osaa sanoa/ei vastausta	6	3	6	5	14
Tuottajat					
Tärkeä	87	87	89	78	83
Ei tärkeä	8	9	7	18	5
Ei osaa sanoa/ei vastausta	5	3	4	5	13
Kuluttajat					
Tärkeä	83	88	81	79	79
Ei tärkeä	11	6	13	16	8
Ei osaa sanoa/ei vastausta	6	5	5	5	12

Sikatalousyrittäjien ryhmässä tuotantomenetelmää pidettiin sitä tärkeämpänä, mitä enemmän tilalla oli emakoita ja mitä vähemmän lihasikoja.

Tuotantomenetelmän merkitystä maidontuotannossa painottivat eniten suurissa kaupungeissa asuvat kuluttajat sekä perheet. Kananmunantuotannon menetelmiä pitivät tärkeänä erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvat, perheelliset, keski-ikäiset ja sitä vanhemmat kuluttajat. Suurissa kaupungeissa asuvat, keski-ikäiset ja eläkeläiskuluttajat olivat muita useammin sitä mieltä, että tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä naudan- ja sianlihantuotannossa. Vähän tai keskimääräisesti päivittäistavaroihin rahaa käyttävät kuluttajat pitivät tuotantomenetelmän merkitystä yleisesti suurempana kuin enemmän rahaa käyttävät kuluttajat.

Tuottajilta ja kuluttajilta kysyttiin elintarvikeketjun eri osien merkityksestä eettisten tuotteiden saattamisessa markkinoille (taulukko 22). Tuottajien mielestä tuottajien merkitys on elintarvikeketjun osista suurin ja hieman suurempi kuin kuluttajien. Eniten tuottajan merkitystä painottivat maidontuotanto- ja sikatalousyrittäjät. Maidontuotanto- ja sikatalousyrittäjien ryhmässä tuottajan merkitystä pidettiin sitä suurempana mitä suurempi eläinmäärä tilalla oli. Kuluttajan merkitystä taas pidettiin edellä mainittujen lisäksi myös kanatalousyrittäjien ryhmässä sitä pienempänä mitä suurempi eläinmäärä vastaajalla oli. Kanatalousyrittäjien mielestä tuottajan merkitys oli vähäisin muiden tuottajaryhmien mielipiteisiin verrattuna. Hieman alle viidesosa kanatalousyrittäjistä oli sitä mieltä, ettei mikään elintarvikeketjun osa ole tärkeä eettisten tuotteiden markkinoille saattamisessa.

Elintarviketeollisuudella ja kaupalla oli kaikkien tuotantosuuntien maatalousyrittäjien mielestä hieman vähemmän merkitystä kuin tuottajalla ja kuluttajalla. Kuluttajien mielestä tuottajien merkitys on suurempi kuin kuluttajien. Tuottajien merkitystä painottivat varsinkin suurissa kaupungeissa asuvat ja muut kuin nuoret, perheettömät kuluttajat. Tuottajan merkitys oli erityisen suuri keskimääräisesti päivittäistavaroihin rahaa käyttävien kuluttajien mielestä. Vähiten, alle 600 mk ja toiseksi eniten, 3500–4000 mk kuukaudessa päivittäistavaroihin rahaa käyttävistä kuluttajista lähes neljännes ei osannut vastata kysymykseen. Tätä enemmän rahaa käyttävien kuluttajien ryhmässä ”en osaa sanoa” -vastausten määrä oli pienempi.

7. Johtopäätökset

7.1. Tutkimuksen tulokset

Eläinten hyvinvointiin suhtauduttiin hieman eri tavalla pienillä ja suurilla maataloilla ja toisaalta etelässä ja pohjoisessa. Tuottajien mielestä eläinten hyvinvointi on toteutunut parhaiten maidontuotannossa ja heikoimmin kananmunien tuotannossa. Suuremmilla peltoaloilla ja eläinmäärillä, tavanomaisemmilla tuotantomenetel-

millä ja eteläisemmillä alueilla tuotantoa harjoittavat maatalousyrittäjät olivat muita useammin sitä mieltä, että nykyisin eläinten hyvinvointiin liittyvät asiat on hoidettu hyvin suomalaisessa kotieläintuotannossa.

Kananmunien tuotantoa harjoittavien yrittäjien mielipiteet jakautuivat selvästi. Lattiatuotannon harjoittajien mielestä eläinten hyvinvointiasiat eri tuotantosuosunnissa on hoidettu heikommin kuin häkkikanalatuottajien mielestä. Eläinten ympäristöstä vapaata liikkumismahdollisuutta, eläimelle tuotantorakennuksessa varatun tilan riittävyttä, tuotantorakennuksen ilmastoinnin toimivuutta ja eläinten rehujen laadukkuutta ja riittävyttä pidettiin tärkeinä erityisesti suuremmilla maito- ja sikatiloilla. Pienemmillä tiloilla korostettiin enemmän eläinten yksilöllistä hoitoa ja eläinten vapaata liikkumismahdollisuutta kesäaikana.

Maidontuottajat suhtautuivat yleisesti myönteisemmin eläinten hyvinvointiin liittyviin asioihin kuin muiden tuotantosuuntien maatalousyrittäjät. Tämä voi osaltaan johtua maidontuotannon pitkäjänteisyydestä. Lypsylehmää pidetään tuotannossa useita vuosia, jolloin hoitaja ehtii tutustua eläimeen ja sen yksilöllisiin ominaisuuksiin. Sitä vastoin esimerkiksi lihantuotannossa eläin viipyy tilalla lyhyemmän ajan. Maidontuottajien mielestä nykyisin Suomen yleisimmässä navettatyypissä parsinavetassa ei katsottu olevan paljoakaan muutostarpeita eläinten hyvinvoinnin kannalta. Maidontuottajien mielipiteet jakautuivat jossain määrin vastaajan oman tuotantorakennuksen tyyppin mukaan. Parsinavettaan suhtautuivat myönteisimmin pienten tilojen ja pienten lypsykarjojen omistajat. Parsinavetassa maitoa tuottavat yrittäjät suhtautuivat varsin myönteisesti lypsylehmien pitämiseen kytkettynä. Lämpöeristettyyn pihattonavettaan suhtauduttiin myönteisimmin suurilla lypsykarjatiloiilla. Kylmäpihattoon suhtauduttiin yleisesti melko kielteisesti.

Porsaiden tuottajat suhtautuivat eläinten hyvinvointiin sitä myönteisemmin mitä enemmän eläinpaikkoja vastaajalla oli sikalassaan. Poikkeuksena oli emakoiden jaloittelumahdollisuus ulkona, mihin suhtauduttiin sitä varauksellisemmin mitä suurempi vastaajan emakkosikala oli. Tämä voitaneen selittää siten, että suurien emakkomäärien jaloittelun järjestäminen on hankalaa, ja talviaikana emakoiden ulkoilutus ei onnistune Suomen ilmastossa. Sianlihan tuottajien mielipiteistä kävi ilmi, että moniin eläinten hyvinvointia koskevia asioita pidettiin sitä ongelmallisempina mitä suurempi vastaajan lihasikamäärä on. Näitä asioita olivat esimerkiksi lihasikojen karsinoiden väljyys, eläinten terveystarkkailu ja pikkuporsaiden hoito.

Häkkikanalatuottajat olivat sitä mieltä, että häkkituotanto on kanaterveyden, munakilon tuotantokustannusten ja tuotannon vaatiman työmäärän perusteella hyvä tuotantomuoto. Häkkikanalatuottajien mielestä kanoilla on riittävästi liikkumatilaa nykyisin häkkikanaloissa käytetyissä häkeissä. Kuitenkin lähes kolmannes häkkikanalatuottajista ei osannut ottaa kantaa kysymykseen yhtä kanaa kohti varattavasta häkkitilasta.

Häkkikanalatuottajat vastustivat häkkikanaloiden kieltämistä, ja 80 % heistä ei aikonut omalla tilallaan muuttaa tuotantomenetelmää. Vaihtoehtoisten kanan-

munien tuotantomuotojen vastustus oli sitä voimakkaampaa mitä suurempi vastaajan kanalakoko oli. Vaikka häkkikanalatuotannon kanojen luontaista käyttäytymistä estävät haitat ovat tunnetut, suuressa yrityskoossa ei ole vielä nykyisin kovinkaan kilpailukykyisiä vaihtoehtoja häkkituotannolle. Eläinsuojelulainsäädäntö kieltää munivien kanojen pitämisen häkeissä, mutta kiellon voimaantulon ajankohdasta ei ole vielä päätetty. Häkkikanalatuottajat olivat sitä mieltä, että heidän tuotantomuotonsa tulevaisuus on varsin hyvä sekä Suomen että yleisesti EU-maiden kananmunamarkkinoilla. Lattiakanalatuottajat suhtautuivat häkkikanaloissa tuotettujen munien menestymiseen paljon kriittisemmin, samoin muiden tuotantosuuntien maatalousyrittäjät.

Häkkikanalatuotannolle vaihtoehtoisin menetelmin tuotettujen munien menestyminen markkinoilla on vaihtoehtomenetelmien yleistymisen edellytys. Häkkikanalatuottajat ja erityisesti suurten kanaloiden omistajat pitivät tärkeänä asiaan vaikuttavana tekijänä kananmunien vähittäishintaa, lattiakanalatuottajat taas munien saatavuutta vähittäiskaupoista. Molemmat edellämainitut ryhmät pitivät tärkeänä myös yleisen mielipiteen muodostumista tuotantomenetelmiä kohtaan.

Kysyttäessä tuottajien toimintavaihtoehtoja tilanteessa, jossa heidän nykyisen tuotantomuotonsa kannattavuus laskee 20 %, tuotantomenetelmän muuttaminen sai vain muutaman prosentin kannatuksen. Nykyisen tuotantomenetelmän jatkaminen ja tuotantokustannusten alentaminen tai koko tuotannosta luopuminen olivat tuottajien mielestä ensisijaisia vaihtoehtoja. Tuottajien toimintavaihtoehtoja kysyttiin myös tilanteesta, jossa päätuotteen, esimerkiksi maidon tai lihan tuottajahinta laskee 20 %. Eniten suositettiin investoinneista luopumista ja tuotostason nostamista. Tässäkään tilanteessa ei nähty mahdollisuuksia tuotantomenetelmien muuttamiseen eläineettisempään suuntaan, sillä vaihtoehtona ollut laajaperäinen tuotanto eli esimerkiksi eläinten tuotostasojen alentaminen ja tuotantopanosten käytön vähentäminen sai vain muutaman prosentin kannatuksen.

Kuluttajan päivittäistavaroihin käyttämä rahamäärä ilmensi suhtautumista eettisiin elintarvikkeisiin, sillä eniten rahaa käyttävät kuluttajat olivat vähiten kiinnostuneita eri tuotantomenetelmillä tuotetuista tuotteista, kuten esimerkiksi eettisistä elintarvikkeista. Eettisten elintarvikkeiden kysynnän suotuisaan kehitykseen uskoivat vankimmin pienten tilojen maatalousyrittäjät. He yhdessä nuorten ja eläkeläisten kanssa pitivät tärkeänä eettisten elintarvikkeiden saatavuutta vähittäiskaupoista. Tuotantomenetelmän merkitystä pidettiin melko vähäisenä todellisessa ostotilanteessa, vaikka toisaalta enemmistö kuluttajista kertoi, että valitsisi eettisen tuotteen, mikäli sellainen olisi tarjolla. Tuotantomenetelmä vaikutti eläkeläisten ostopäätökseen enemmän kuin muiden kuluttajaryhmien. Nuorten kuluttajien vastauksista kävi ilmi, että eettisiä elintarvikkeita halutaan kaupan valikoimiin. Silti ostotilanteessa hinnan merkitys korostuu tuotantomenetelmän merkityksen kustannuksella. Elintarvikkeen hinta oli sekä tuottajien että kuluttajien mielestä ratkaiseva ostopäätöksen teossa. Tuottajien ryhmässä elintarvikkeen alhaisen hinnan merkitystä painotettiin eniten suurilla tiloilla, sika- ja kanatalousyrittäjissä

ja Etelä-Suomessa. Suurissa kaupungeissa asuvat perheelliset ja päivittäistavaroihin keskimääristä enemmän rahaa käyttävät kuluttajat pitivät elintarvikkeiden edullisuutta tärkeämpänä kuin muut kuluttajat.

Tuottajat ja kuluttajat uskoivat lähes yhtä vakaasti kotimaisten elintarvikkeiden suosion säilymiseen. Tuottajista sitä epäilivät muita useammin naudanlihan tuottajat ja sikatalousyrittäjät. Maidontuotannossa kotimaisten tuotteiden suosion säilymiseen uskottiin muita enemmän pienillä tiloilla. Sikataloudessa myönteinen suhtautuminen vahvistui tilan eläinmäärän kasvaessa. Keskimääristä enemmän päivittäistavaroihin rahaa käyttävät perheelliset kuluttajat uskoivat muita kuluttajia vähemmän kotimaisten elintarvikkeiden suosion säilymiseen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna varttuneet kuluttajat uskoivat muita enemmän kotimaisten elintarvikkeiden suosioon tulevaisuudessa.

Tuottajien mielipiteet ilmensivät luottamusta eläinten hyvinvoinnin korkeaan tasoon nykyisillä tuotantomenetelmillä. He suhtautuivat eettiseen tuotantomenetelmään periaatteessa myönteisesti. Käytännön toimien suhteen oltiin silti varauksellisia, mikä saattaakin olla nykyisessä markkinatilanteessa järkevä. Uudet tuotantomenetelmät usein kasvattavat tuotantokustannuksia esimerkiksi rakennusinvestointien muodossa. Esimerkiksi maidontuotannossa suurin osa tuotantorakennuksista on parsinavetoita, joissa eläimillä on vain rajoitetusti mahdollisuuksia vapaaseen liikkumiseen. Mikäli suurin osa Suomen maidontuottajista päättäisi parantaa eläintensä hyvinvoinnin tasoa antamalla niille liikkumavapautta muuttamalla navettansa pihatoiksi, tarvittavat investointikustannukset olisivat suuret. Lisäksi tuotannon eettistämiseen liittyy usein eläinten hoitoon käytettävän työmäärän kasvu, mikä osaltaan kasvattaa tuotantokustannusta.

Sekä tuottajien että kuluttajien mielestä tuottajan asiana on eettisten elintarvikkeiden markkinoille saattaminen. Tuottajan on kuitenkin selvitetävä perusteellisesti tuotteen markkinointimahdollisuudet ja elintarviketeollisuuden kiinnostus ennen kun investoi tavanomaisesta poikkeavaan ja tuotantokustannuksiltaan tavanomaista kalliimpaan tuotantomenetelmään. Lähtökohtana on kuluttajan ostohalukkuus, joka on tämänkin tutkimuksen perusteella sitoutunut tuotteen alhaiseen hintaan. Maksuhalukkaiden kuluttajien löytämiseksi on käytettävissä vaihtoehtoisia markkinointikanavia, kuten suoramyyntipisteitä.

Vaikuttaa siltä, että Suomessa tavanomaisesta poikkeavilla, eettisillä menetelmillä tuotetut elintarvikkeet eivät ole valtaamassa markkinoita vielä lähitulevaisuudessa. Suomalainen kuluttaja on kiinnostunut asennetasolla kotieläintuotteiden tuotantomenetelmistä, mutta ostopäätökseen kiinnostus ei ulotu. Syynä tähän saat-
taa olla myös se, että kuluttajilla on liian vähän todellista tietoa siitä, mitä elintarvikkeiden alkutuotannossa tapahtuu ja mitä vaikutusta eläimen hyvinvoinnilla on valmiin elintarvikkeen laatuun. Toisaalta kuluttajilta on kohtuutonta vaatia syvälistä perehtyneisyyttä siihen, mitä elintarvikkeen tuotantoketju on sisältänyt. Kuluttajien vähäisen kiinnostuksen voidaan ajatella myös heijastavan luottamusta siihen, että elintarvikkeketju hoitaa elintarvikkeiden tuotantoon ja laatuun liittyvät

asiat kuluttajien parhaaksi. Tällainen luottamus perustuu usein mielikuviin, ja se voi kadota helposti. Avainasemassa on myönteisyyden lisääntyminen elintarvikkeiden alkutuotantoa, ei ensimmäisenä yksittäisiä tuotantomenetelmiä kohtaan. Tämä päämäärä on mahdollista saavuttaa siten, että lisätään avointa tosiasioihin perustuvaa tiedotusta nykyaikaisesta maataloustuotannosta. Kuluttajille pitäisi kertoa, miten eläinten mahdollisuus lajinmukaiseen käyttäytymiseen ja niiden hyvä kohtelu vaikuttaa valmiin elintarvikkeen laatuun parantavasti. Eettisten elintarvikkeiden todennäköisesti tavanomaisesti tuotettuja elintarvikkeita korkeampi hinta on pystyttävä perustelemaan ensisijaisesti laatu- ja eläinhuollon kohdilla.

7.2. Mahdollisuudet eettisempään kotieläintuotantoon

Vallalla on käsitys, että Suomessa tuotantoeläimiä kohdellaan hyvin, ja niiden hyvinvoinnista ja terveydestä pidetään hyvää huolta. Näin ehkä onkin. Asiasta on kuitenkin vaikea päästä yksimielisyyteen, sillä hyvinvoinnin mittaaminen on vaikeaa, ja luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutuminen on vaikeasti todettavissa.

Eläimen hyvinvointi saatetaan katsoa toteutuneeksi, kun eläin hoidetaan siten kuin yleisesti on totuttu, eikä muuta tapaa toisaalta ole tultu ajatelleeksi. Eläinten hoitaja voi mieltää eläimen hyvinvoinnin riittäväksi ravinnoksi ja huolelliseksi hoidoksi tarpeenmukaisine sairauksien ehkäisyineen ja hoitoineen olemassaolevassa tuotantorakennuksessa. Todellisuudessa eläimen lähiympäristö saattaa vaatia paljonkin parannusta. Tuotantorakennuksen uudistaminen sellaiseksi, että eläin voi siellä mahdollisimman hyvin ja saa toteuttaa luonnolliset käyttäytymistarpeensa, vähentää luultavasti eläimen lääkintätarvetta. Uudistus- ja korjausinvestoinnit lisäävät kuitenkin tuotantokustannuksia ja heijastuvat samalla elintarvikkeiden hintoihin. Yritystoiminnassa jokaisen investoinnin kannattavuus joudutaan harkitsemaan perusteellisesti. Ratkaisevaa on, onko yhteiskunnalla halua tukea eläinten olosuhteita parantavia investointeja tai ovatko kuluttajat halukkaita maksamaan uudella tavalla tuotetuista elintarvikkeista sellaisen lisähinnan, että investointi olisi kannattava ilman tukea.

Eettinen tuotanto nähdään yhtenä mahdollisuutena selviytyä kansainvälisessä kilpailussa, aivan kuten luomutuotanto on mahdollisuus kasvintuotannossa. Ennen kuin tuotantomenetelmiä rajusti muutetaan, kannattaisi vertailla kilpailijamaissa käytössä olevia tuotantomenetelmiä. Suomalaisen kotieläintuotannon menetelmien eettisestä tasosta tiedottamisen on perustuttava tutkimuksin perusteltuun tietoon, sillä mielikuvatasolla liikkuva tiedotus ei ole riittävän kestävällä pohjalla.

Elintarviketeollisuus on käynnistänyt erilaisia alkutuotannosta lähteviä eettisyyteen tähtääviä tuotanto-ohjelmia, mutta monien erilaisten eettisten ohjelmien olemassaolo aiheuttaa myös ongelmia. Kuluttajan on varsin vaikea saada tietoa eettisistä elintarvikkeista ja niiden tuotantotavoista, mikäli markkinoilla on monenlaisilla menetelmillä tuotettuja eettisiksi nimettyjä elintarvikkeita. Eräs

mahdollisuus olisi luoda koko elintarvikkeiden alkutuotannon ja jalostuksen kattava eettinen ohjelma, joka antaisi suuntaviivat kotieläimistä peräisin olevien elintarvikkeiden tuotannon järjestämiselle riittävän eläineettisellä tavalla ja samalla antaisi kuluttajalle varmaa tietoa eettisestä elintarviketuotannosta yhdestä lähteestä.

Tämänkin tutkimuksen perusteella hinta vaikuttaa merkittävästi kuluttajien eettisiin elintarvikkeisiin kohdistamaan kiinnostukseen. Kuluttajien mielipiteet elintarvikkeiden eettisestä laadusta ja tuotteen hinnan merkitys joustoiheen ovat asioita, joita on tärkeää tutkia. Maataloustuotannon eettistämisen ja laajaperäistämisen kustannuksia on aiheellista selvittää käytännön investointien suuntaamisen perustaksi. Kuluttajan eettisiä elintarvikkeita kohtaan tuntemaa kiinnostusta pidetään ailahtelevana. Tavanomaisista menetelmistä poikkeavalla tavalla tuotettujen elintarvikkeiden kysynnän kasvusta ei vielä ole niin vahvaa näyttöä, että tuottajille voisi suositella investoimista eettiseen tuotantoon tai muihin nykyistä kalliimpiin tuotantomenetelmiin. Toiminnan lähtökohtana tulee olla kysyntälähtöinen ajattelu.

Kirjallisuus

- Bennet, R. 1995. The Value of Farm Animal Welfare. *Journal of Agricultural Economics* 46: 46-60.
- Broom, D. M. 1991. Ethical dilemmas in animal usage. Julkaisussa: Paterson, D. & Palmer, M. (toim). *The status of animals: Ethics, education and welfare*. Wallingford, UK.
- Broom, D. M. 1986. Indicators of Poor Welfare. *British Veterinary Journal* 142.
- Dolby, C-M. & Ekelund, K. 1994. Bygga kall lösdrift för mjölkkor. *Aktuellt från lantbruksuniversitet* 430/ 431. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. 71 s.
- ETY/88/166. Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi Euroopan unionin tuomioistuimen päätöksen noudattamisesta oikeustapauksessa 131/86 (88/166/ETY). Sisältö: vähimmäisvaatimukset häkkikanaloissa pidettävien munivien kanojen suojelemisesta. 10 s.
- ETY/91/628. Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi eläinten suojelusta kuljetusten aikana sekä direktiivien 90/425/ETY ja 91/496/ETY muuttamisesta. 27 s.
- ETY/91/629. Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi vasikoiden suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista. 11 s.
- ETY/91/630. Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi sikojen suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista. 13 s.
- ETY/93/119. Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi eläinten suojelusta teurastamis- ja lopettamishetkellä. 20 s.
- EY/95/29. Euroopan unionin neuvoston direktiivi eläinten suojelemisesta kulje-

- tuksen aikana annetun direktiivin 91/628/ETY muuttamisesta.
 Eläinsuojelulaki (EV 7/1996 vp - HE 36/1995 vp).
 Eläinsuojeluasetus.
 EN 1995. Euroopan neuvoston kanoja koskeva suositus. 25 s.
 Forsman, S. 1996. Maaseudun pienyritysten hintastrategiat: esimerkkinä liha-alan yritykset. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 213. Helsinki. 94 s.
 Fredrikson, A., Simonsson, A., Andersson, P., Aschan, W., Olsson, A-C & Svendsen, J. 1992. Enkla byggnader- bättre ekonomi i svinproduktionen? Aktuellt från lantbruksuniversitet 407. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. 40 s.
 HE 1995. Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi.
 Hoffman, R. & Andersson, H. 1996. Burförbud för värphöns - ekonomiska konsekvenser i EU-konkurrens. Fakta ekonomi. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.
 Lawrence, A. B. & Rushen, J. 1993. Stereotypic Animal Behavior. Wallingford, UK. 212 s.
 Manninen, E. 1996. Kotieläinten hyvinvoinnin määrittely ja arviointiperusteet. Helsingin Yliopiston Kliinisen eläinlääketieteen laitos ja Suomen Eläinsuojeluyhdistys ry. 71 s.
 MMM 1979. Maa- ja metsätalousministeriön päätös kanojen häkkihoidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista. Suomen säädöskokoelma 789/1979.
 MMM 1992a. Tuotantoeläinten suojelua koskeva eurooppalainen yleissopimus. Nautoja koskevat eläinsuojelumääräykset. Maa- ja metsätalousministeriö. 19 s.
 MMM 1992b. Tuotantoeläinten suojelua koskeva eurooppalainen yleissopimus. Sikoja koskevat eläinsuojelumääräykset. Euroopan neuvosto. Maa- ja metsätalousministeriö. 16 s.
 MMM 1992c. Eurooppalainen yleissopimus eläinten suojelemiseksi kansainvälisten kuljetusten aikana. Sikojen kuljetus. Euroopan neuvosto. Maa- ja metsätalousministeriö. 35 s.
 MMM 1992d. Eurooppalainen yleissopimus eläinten suojelemiseksi kansainvälisten kuljetusten aikana. Nautakarjan kuljetus. Maa- ja metsätalousministeriö. 38 s.
 MMM 1992e. Eurooppalainen yleissopimus eläinten suojelemiseksi kansainvälisten kuljetusten aikana. Siipikarjan kuljetus. Maa- ja metsätalousministeriö. 17 s.
 MMM 1995. Kotieläinten tuotantoympäristötutkimustyöryhmän esitys Maataloudellisen tutkimuksen neuvottelukunnalle. Maa- ja metsätalousministeriö. 63 s.
 MMM 1996. Mikrobilääkeaineiden käyttö eläimillä. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3. 27 s.
 Pohjonen, A. 1996. EU-jäsenyyden vaikutuksia kuluttajille-sisämarkkinakaupan

- vapautuminen elintarvikkeilla. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 6. Helsinki 55 s.
- Rajala, P. 1992. Tavoitteena kotieläinten terveys ja hyvinvointi. Eläinlääketieteellinen korkeakoulu ja Suomen eläinsuojeluyhdistys.
- Sihvonen, T. 1993. Kotieläintuotannon eettisyys taloudellisena tekijänä. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 190: 31-70. Helsinki.
- Tannenbaum, J. 1995. Veterinary Ethics. Second edition. St. Louis, USA. 358 s.

Liite 1. Kysymykset tuottajille (1-13) sekä tuottajille ja kuluttajille (14-16)

1. Miten kotieläinten hyvinvointi on otettu huomioon nykyaikaisessa kotieläintuotannossa?
 - Maidontuotannossa
 - Naudanlihantuotannossa
 - Sianlihantuotannossa
 - Kananmunien tuotannossa
2. Miten tärkeinä pidätte tilallanne seuraavia tekijöitä tuotantoeläinten hyvinvoinnin kannalta?
 - Eläinten mahdollisuus vapaaseen liikkumiseen läpi vuoden
 - Eläinten mahdollisuus vapaaseen liikkumiseen kesäaikana
 - Eläinten kytkentämenetelmien asiallisuus
 - Parren, karsinan tai muun eläimelle varatun tilan riittävä pituus ja leveys
 - Eläinten yksilöllinen hoito ja huomioon ottaminen
 - Eläinsuojan asianmukainen ilmastointi
 - Koneiden ja laitteiden asianmukainen toimivuus
 - Eläinten rehujen hyvä laatu ja riittävä määrä
 - Eläinten hoitotyön asianmukaisuus
3. Mitä mieltä olette seuraavista navettatyyppejä koskevista väittämistä?
 - Navettatyypeillä ei ole merkitystä eläinten hyvinvointiin, jos navetta on asiallisesti rakennettu ja sisustettu
 - Navettatyyppi vaikuttaa enemmän hoitajan työskentelyyn kuin eläinten hyvinvointiin
 - Lehmä voi paremmin lämminpihatossa kuin parsinavetassa
 - Kylmäilmapihatto on käyttökelpoinen ratkaisu uudisrakentamisessa kustannusten alentamiseksi
 - Kylmäilmapihatto ei sovellu lypsykarjalle
 - Uusinvestoinneissa tulisi siirtyä tukemaan ainoastaan pihattotyypeistä rakentamista
 - Eläinten kytkentä parteen on hyväksyttävä tuotantomenetelmä
4. Mikä on mielestänne paras navettatyyppi eläinten hoitajan työskentelyn kannalta/ eläinten hyvinvoinnin kannalta?
5. Mitä seuraavista tuotantomenetelmiin liittyvistä asioista pidätte tärkeinä sianlihan kysynnän kannalta tulevaisuudessa?
 - Emakoiden vapaa liikkuminen pihatossa
 - Emakoiden ulkonaolomahdollisuudet kesällä
 - Lihaseikojen karsinoiden väljyys (liikkumatila)
 - Eläinten terveystarkkailu
 - Pikkuporsaiden hoito
 - Olkien tms. kuivikkeiden käyttö sikalassa
 - Eläinten kuljetusmatkat ja menetelmät
 - Eläinten yksilöllinen hoito
 - Sikalan ruokintajärjestelmät
 - Rehujen lisäaineet
 - Antibioottien käyttö kasvatuksessa

jatkuu

6. Oletteko väittämien kanssa samaa vai eri mieltä seuraavista häkkikanaloiden tuotantomenetelmiin liittyvistä asioista?

Tuotantomenetelmällä ei ole merkittävää vaikutusta kananmunan tuotantokustannukseen
Häkkikanaloissa munakilon tuotantokustannus on pienempi
Häkkikanaloissa työpanos on pienempi
Häkkikanaloissa kanojen terveys on parempi
Häkkikanaloissa kanat kärsivät ahtaudesta

7. Miten paljon tilaa häkkikanalassa pitäisi mielestänne varata yhtä kanaa kohti?

- a. 450 cm² (esim. 15 cm x 30 cm)
- b. 480 cm² (esim. 16 cm x 30 cm)
- c. 600 cm² (esim. 20 cm x 30 cm)
- d. 800 cm² (esim. 23 cm x 35 cm)
- e. 1000 cm² (esim. 25 cm x 40 cm)
- f. Enemmän (miten paljon?)

8. Oletteko seuraavien väittämien kanssa samaa vai eri mieltä?

Tuottajien täytyisi itse voida valita tilalleen sopiva tuotantomenetelmä
Häkkikanaloille ei pitäisi myöntää investointitukia jatkossa
Kananmunien tuotantoa pitäisi voida harjoittaa Suomessa nykyisillä menetelmillä myös jatkossa
Suomessa pitäisi luopua häkkikanaloista yhden vuoden siirtymäajalla
Suomessa pitäisi luopua häkkikanaloista viiden vuoden siirtymäajalla
Suomessa pitäisi luopua häkkikanaloista kymmenen vuoden siirtymäajalla
Ruotsissa ollaan luopumassa häkkikanaloista vuoteen 1999 mennessä. Pitäisikö myös Suomessa häkkikanaloissa siirtyä vaihtoehtoihin kananmunien tuotantomenetelmiin

9. Aiotaanko tilallanne siirtyä häkkituotannosta lattiatuotantoon seuraavien 5 vuoden aikana

10. Millaiseksi arvioitte häkkikanaloissa tuotettujen kananmunien kilpailuaseman muodostuvan lähivuosina kotimaisilla ja muiden EU-maiden markkinoilla: menestyvätkö häkkikanaloissa tuotetut munat vaihtoehtoisin tuotantomenetelmin tuotettuihin muniin verrattuna...

Suomen markkinoilla
muiden EU-maiden markkinoilla
Paremmiin
Yhtä hyvin
Heikommin
Ei osaa sanoa

11. Kuinka paljon vaihtoehtoisin menetelmin tuotettujen kananmunien menekki riippuu seuraavista tekijöistä?

Vähittäishinnasta
Munien saatavuudesta vähittäiskaupoista
Mainonnasta
Yleisestä mielipiteen muodostumisesta kananmunien tuotannon menetelmiä kohtaan
Pakkaamojen myyntistrategioista

jatkuu

12. Paljonko häkkikanalalle vaihtoehtoisella tuotantomenetelmällä saatavan tuottajahinnan pitäisi olla, että olisi perusteltua alkaa vakavasti suunnitella investointeja tuotantomenetelmän muuttamiseksi?

Tuottajahinta mk/munakilo suurempi kuin nykyinen hinta

Tuottajahinta % suurempi kuin nykyinen hinta

13. Tuottajien toimintavaihtoehdot nykyisen kotieläintuotannon kannattavuuden tai päätuotteen tuottajahinnan laskiessa 20 %.

Kannattavuus laskee pysyväisluonteisesti 20 % nykyisestä

1. Kotieläintuotantoa tilalla jatketaan ennallaan
2. Tuotantoa supistetaan
3. Tuotannosta luovutaan
4. Tuotantoa laajennetaan samalla tuotantomenetelmällä
5. Kustannuksia pyritään alentamaan
6. Tuotantomenetelmää muutetaan
7. Ei osaa sanoa
8. Ei vastausta

Päätuotteen tuottajahinta laskee pysyvästi 20% nykyisestä

1. Korvataan palkkatyön osuutta omalla työllä
2. Vähennetään oman työn määrää vain välttämättömyimpiin tehtäviin eläinten hoidossa
3. Siirrytään laajaperäisempään tuotantoon
4. Lisätään oman tilan rehuntuotantoa
5. Lisätään rehuviljaostoja viljailoilta
6. Siirrytään ulkomaisiin rehuihin
7. Lisätään eläinmäärää entisissä tiloissa
8. Pyritään nostamaan tuotostasoa ja tehostamaan tuotantoa
9. Luovutaan suunnitelluista investoinneista
10. Muu vaihtoehto
11. Ei osaa sanoa / Ei vastausta

14. Oletteko väittämien kanssa samaa vai eri mieltä kotieläintuotteiden eettisten tuotantomenetelmien vaikutuksesta tuotteiden kysyntään?

Kaupoissa pitäisi olla tarjolla eri menetelmin tuotettuja tuotteita

Tuotantomenetelmä ratkaisee ostopäätöksen, jos vaihtoehtoisesti tuotettuja tuotteita on saatavilla

Kotieläintuotteiden tuotantotapaan ei yleensä kiinnitetä huomiota ostopäätöstä tehtäessä

Useimmiten ostetaan halvimpia tuotteita eli hinta ratkaisee ostopäätöksen

Kotimaiset tuotteet säilyttävät suosionsa

Kuluttaja erottaa ainoastaan täysin luonnonmukaisen tuotannon tehotuotannosta

Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä maidontuotannossa

Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä naudanlihantuotannossa

Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä kananmunantuotannossa

Tuotantomenetelmällä on erityisesti merkitystä sianlihantuotannossa

Tuotantomenetelmällä ei ole lainkaan merkitystä

jatkuu

15. Minkä väestöryhmän keskuudessa eläinten hyvinvoinnin erityisesti huomioon ottavalla tavalla tuotetut kotieläintuotteet saavat kasvavaa suosiota?

- Erityisesti nuoret
- Yleensä keski-ikäiset
- Yleensä palkansaajaväestö
- Koulutettu väestö
- Harvat erityisryhmät
- Vanhempi väki
- Kaikki väestöryhmät

16. Mikä merkitys eläinten hyvinvoinnin erityisesti huomioon ottavien tuotteiden saattamisessa markkinoille on seuraavilla elintarvikeketjun osilla?

- Elintarviketeollisuus
- Kauppa
- Tuottajat
- Kuluttajat

Liite 2. Tutkimusaineiston jakautuminen karjakokoluokittain tuotantorakennustyyppien mukaan

Tuotantorakennustyyppi lypsykarjalla	Lehmiä			
	1-9 %	10-14 %	15-19 %	yli 20 %
Parsi	92	97	97	86
Pihatto/ lämmin	1	1	3	11
Pihatto/kylmä	0	0	0	3
Muu tyyppi	0	0	0	1
Ei vastausta	7	2	0	0

Tuotantorakennustyyppi lihasioilla/ emakoilla	Lihasikoja		
	1-99 %	100-299 %	yli 300 %
Kuivikepohjakarsina	37	27	6
Kiinteäpohjainen karsina (lantakäytävä ritilällä)	39	73	95
Täysritiläkarsina	1	0	2
Ei vastausta	26	2	0

	Joutilaat emakot		
	1-29 %	30-49 %	yli 50 %
Joutilashäkissä kytkettynä	19	20	11
Joutilashäkissä irti	57	70	54
Joutilaspihatto	8	16	37
Ei vastausta	19	1	2

	Imettävät emakot		
	1-29 %	30-49 %	yli 50 %
Kiinteä betonilattia(karsina)	78	93	79
Osaritiläkarsina	6	6	18
Täysritiläkarsina	0	0	2
Ei vastausta	19	1	2

Tuotantorakennustyyppi kananmunatiloilla	Kanoja		
	1-599 %	600-1999 %	yli 2000 %
Häkkikanala	13	93	92
Lattiakanala	79	7	14
Vaihtoehtokanala	7	2	0
Muu kanalatyyppi	1	0	1
Ei vastausta	0	0	0

Liite 3. Tietoja kyselyyn vastanneista kuluttajista

Ikä	%	Talouden koko	%
< 24 v.	11	1 henkilö	14
25-34 v.	22	2 henkilöä	31
35-44 v.	24	3 henkilöä	20
45-54 v.	20	4 henkilöä	20
> 55 v.	23	5 henkilöä	10
> 5 henkilöä	4		
ei tietoa	1		

Ammattiryhmä	%	Kotitalouden bruttotulot yhteensä vuodessa, mk	%
Johtavassa asemassa	2	> 50 000	3
Ylempi toimihenkilö	9	50-75 000	8
Alempi toimihenkilö	16	75-100 000	11
Työntekijä	22	100-125 000	8
Yrittäjä/ ammatinharj.	6	125-150 000	10
Maatalousyrittäjä	4	150-175 000	12
Työtön	11	175-200 000	11
Koululainen/ opiskelija	10	200-225 000	5
Eläkeläinen	15	250-275 000	6
Kotiäiti	3	275-300 000	3
Muu ammattiryhmä	2	300-325 000	2
Ei tietoa	3	325-350 000	3
		> 350 000	3

Rahankäyttö kotitaloudessa päivittäistavaroihin kuukaudessa

mk	%
< 600	2
600-1000	9
1001-1500	14
1501-2000	19
2001-2500	20
2501-3000	15
3001-3500	10
3501-4000	5
> 4000	4
ei tietoa	2

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia (tiedonantoja)
Research Reports of the Agricultural Economics Research Institute

- No 206 Hiiva, E. Maatilojen tulokehitys siirtymäkaudella 1995-2000. 95 s. Helsinki 1996.
- No 207 Ajankohtaista maatalousekonomiaa. Kirjanpitotilojen tuloksia, tilivuosi 1994. 55 s. Helsinki 1996.
- No 208 Ajankohtaista maatalousekonomiaa. Kirjanpitotilojen tuotantosunnittaisia tuloksia, tilivuosi 1994. 57 s. Helsinki 1996.
- No 209 Tiainen, S. & Katajamäki, E. EU:n maatilatypologia Suomessa. 81 s. Helsinki 1996.
- No 210 Koikkalainen, K. Luonnonmukaisen ja tavanomaisen viljelyn suhteellinen kannattavuus. 58 s. Helsinki 1996.
- No 211 Ajankohtaista maatalousekonomiaa. 108 s. Helsinki 1996.
Lempiö, P. EU-jäsenyyden vaikutus lihasikatilojen talouteen. s. 5-45.
Eskelinen, M. Maidon tuotantokustannus taloudellisesti hyvin ja heikosti menestyvillä tiloilla. s. 46-72.
Marjamaa, S. & Puurunen, M. Arvonlisäveron vaikutus maatilan talouteen. s. 73-92.
Laurila, I.P. EU:n kesannointivelvoitteen väliaikainen alentaminen markkinointivuonna 1996/97: tausta ja seuraukset Suomen näkökulmasta. s. 91-108.
- No 212 Ajankohtaista maatalouden investoinneista. Current issues on agricultural investments. 88 s. Helsinki 1996.
Pietola, K. Optimaaliset investointisäännöt stokastisin hinnoin - sovellus reaaliopitiosta. s. 8-31.
Lempiö, P. Investment analysis: An application to Finnish dairy farms. s. 32-60.
Hirvonen, A. Vakauttamislainoituksen ulkopuolelle jääneiden maatilojen talouden tarkastelu. s. 61-88.
- No 213 Forsman, S. Maaseudun pienyritysten hintastrategiat: esimerkkinä liha-alan pienyritykset. 94 s. Helsinki 1996.
- No 214 Laurinen, H. Elintarvikkeiden hintamarginaalit vuosina 1985-1996. 66 s. Helsinki 1996.
- No 215 Kupiainen, T. Pienten elintarvikealan yritysten markkinointistrategiat. 114 s. Helsinki 1996.
- No 216 Ajankohtaista maatalouden ympäristöekonomiaa. 67 s. Helsinki 1997.
Siikamäki, J. Suomen maatalouden ympäristötukijärjestelmän sisältö ja toiminta. s. 7-36.
Korkman, R. Kvävegödslingens inverkan på energianvändningen vid ensilageproduktion. s. 37-67.
- No 217 Siikamäki, J. Torjunta-aineiden käytön vähentämisen arvo? Contingent valuation-tutkimus kuluttajien maksuhalukkuudesta. 89 s. Helsinki 1997.

